

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԷ.

Կ. ՊՈԼԻՍ, ՅՈՒԼԻՍ 23, 1904

ԹԻԻ 30

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Զ. Բ. ԿՐԻՆ

ՏՆՕՐԷՆ-ԽՄԲԱԳԻՐ Զ. Ս. ՊԱՐՆԸՍ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հափոն 524.— Սամսոն 523.— Կրօնական Լուրեր 524.— «Նորընթացներուն» 523.— Խովու Ջուր Գործածել 526.— Մանրամուկ 527.— «Մահուան Գուէ» 528.— Ի՞նչ կը ժառանգենք 528.— Կիները վախկո՞տ են 528.— Մագաղան Գըլ-խարկ Մը 529.— Գեղեցկութեան Սկզբունքները Բնութեան Մէջ 529.— Բաց Նամակ 530.— Երկու Հայ Շրջանա-լարաներ 532.— Նուիրատուութիւններ 532.— Ազգեր 532.— Քաղաքական Լուրեր 533.

ՃԱՓՈՆ

[Խմբագրական]

2.

Հետեւեալ իրողութիւններով կը լուսաբանուի այն արագութիւնը, որով Ճափոն զարգացաւ արդի լուսամիտ Միջատօին իշխանութեան օրով, 1871ին, այսինքն Ն. Վեհափառութեան գահակալութենէն չորս տարի ետքը, թղթատարական եւ հեռագրական վարչութիւններ հաստատուեցան եւ փողերանոց մը բացուեցաւ Օսաքայի մէջ, Նոյն տարին առնուած կարեւոր ուրիշ քայլ մը եղաւ «Փարիս» դասակարգին աննպաստ օրէնքներուն բարձումը, Փարիսները Հնդկաստանի ստորին դասակարգներուն նման հրաման չունէին իրենց ընկերային մակարդակէն վեր բարձրանալու, եւ իրենց ծննդեան պարզ դիպուածին բերմամբ դատապարտուած էին մնալ արհամարհուած եւ ծառայական դիրքի մը մէջ, ո՞րչափ ալ աշխատասիրութիւն եւ քնական տաղանդ ունենային, Կայսրը վերցուց յառաջդիմութեան այս անբանաւոր թումը անոնց առջեւէն, 1872ին սկսաւ Ճափոնի առաջին երկաթուղիին շինութիւնը, եւ Նոյն տարին հրատարակուեցաւ զինուորազրութեան օրէնքը, Ճափոնի զինուորական ոյժին խարիսխը, 1873ին ներմուծուեցաւ Եւրոպական թուական,

նաեւ պատուաստ եւ լուսանկարչութիւն, Թերեւս ասոնց ամէնէն ալ աւելի կարեւորը, իբրեւ նշան Ճափոնի յառաջդիմութեան՝ ճշմարիտ քաղաքակրթութեան չաւղին մէջ, արձակումն էր հալածուած եւ բանտարկուած Գրիստոնեաներուն, Ոմանց համար կրնայ խնդիր ըլլալ թէ արդեօք պաշտօնատարներու Եւրոպական տարազով զգեստաւորումը, որ Նոյն տարին տեղի ունեցաւ, յառաջդիմութեան քայլ մը նկատուելու է, քանի որ անպաշտօն դասակարգի մարդիկ տրուած այդ օրինակին հետեւեցան մեծ մասամբ, Բայց 15 տարի յետոյ հակազդեցութիւն մը եղաւ ի նպաստ տեղական հագուստի սիրուն եւ թոյլ ու ծփուն տարազին, 1877ին Ճափոն Թոքիօի մէջ Ազգային ճարտարութեան ցուցահանդէս մը բանալով ցոյց տուաւ թէ ըմբռնած է դարուն ոգին, 1883ին դատական դերագոյն ատեանն հաստատուեցաւ, եւ յաջորդ տարին Անգղիերէն լեզուն ներմուծուեցաւ հասարակ դպրոցներու ուսմանց ծրագրին մէջ, 1885ին քաղաքական կարեւոր քայլ մը առնուեցաւ, երբ Կայսրը Իթօի եւ Ինուէի նման Նոր թուականի մարդիկ պաշտօնի կոչեց նախորդներու տեղ, Այս Նոր մարդիկը օտար երկիր գացած էին անոնց կառա-

վարութիւնները ուսումնասիրելու համար եւ ընդունակ ու յաջող ուսանողներ հանդիսացած : Նոյն տարին կազմուեցաւ Ճափոնի շոգենաւային ընկերութիւնը :

Անցեալին մէջ կարգ մը կայսրուհիներ բազմած են Ճափոնի գահը : Բայց 1889ին հաստատուած կազմական օրէնքով արական սեռին միայն վերապահուեցաւ յաջորդութեան իրաւունքը : Արդի կայսրուհին, որու Հայուքօ անունը կը նշանակէ «կայսրուհի Գարուն», քաղաքական խնդիրներու խառնուելէ ի սպառ կը հրաժարի եւ ուսման ու բարեսիրական գործերու կը նուիրէ ինքզինքը : Կը շահագրգռուի մանաւանդ հիւանդանոցներու, որոնցմէ ոմանց շատ նպաստած է իր առատ նուէրներով :

Որովհետեւ այս յօդուածներուն նպատակն է արդի Ճափոնը պատկերացնել, սոյն պետութեան բարձրագոյն Տիկնոջ՝ կայսրուհիին՝ այս յիշատակութենէն ետեւ, ի նկատ պիտի առնենք Ճափոնցի հասարակ կնոջ դիրքը : Սոյն նիւթին վրայ մեր գրելիքը կը քաղենք մեծ մասամբ «Ճափոնական Բաներ» անուն գիրքէ մը, որու հեղինակն է Ճափոնի Կայս. Համալսարանի երբեմնի դասախօս Պ. Հ. Չէյմպըրլէն, եւ «Ճափոնցիներու Բարեշրջում» անուն ուրիշ գործէ մը, որու հեղինակն է Ամերիկեան Պորտի միսիոնարներէն Ս. Լ. Կիւլիք :

Ճափոնի մէջ հրատարակուող Ճափոնական Սոսիալական անուն Անգղիերէն թերթին խմբագիրը կ'ըսէ. «Ճափոնցի կինը դիւթիչ էակ մ'է շատ նկատումներով — չնորհալի, նրբացած, ամէն բանէ առաջ կնաւայել վարքով, քաղցրաբարոյ, անշահախնդիր, առաքինի, պատուական մայր եւ տիպար կին՝ ամուսնին տեսակէտով : Բայց իսկապէս գլխովին անհաղորդ է իր երկրին իմացական կեանքին : Քաղաքականութիւն, գեղարուեստ, գրականութիւն, գիտութիւն փակ դիրքեր են անոր համար : Ան չէ կարող տրամաբանօրէն մտածել, յստակ կարծիք մը յայտնել այս նիւթերուն վրայ կամ ասոնց վերաբերեալ խօսակցութիւններու մասնակցել խելամորթէն : Արդարեւ բնաւ յարմարութիւն չունի իր ամուսնին իմացական ընկերն ըլլալուն : Այս ըսել է թէ չկրնար տիպար կին ըլլալ, արեւմտեան ըմբռնման համաձայն : Մը. Չէյմպըրլէն կ'ըսէ, «Ճափոնցի կնոջ դերը կ'ամփոփուի 'երեք հնազանդութիւններ' կոչուած բանաձեւով. Հնազանդութիւն հօր՝ աղջիկնութեան մէջ, հնազանդութիւն առն եւ անոր ծնողաց՝ ամուսնանալէ ետեւ, հնազանդութիւն որդւոյն՝ այրութեան մէջ» : Եւ սակայն, Ճափոնի մէջ օտար

ընտանիքներու եւ օտար երկիրներու մէջ շատ Ճափոնցիներու տարիներով բնակութեան չնորհիւ, երկու սեռի փոխադարձ յարաբերութեան վերաբերեալ Եւրոպական գաղափարին վրայ առնուած ծանօթութիւնը քիչ մը բարեփոխեց Ճափոնցիներու գաղափարը կնոջ դիրքին նկատմամբ, մանաւանդ Ճափոնցի Բրիտոնեաներու մէջ, Եւրոպական հագուստին ներմուծումը նոյն ուղղութեամբ ազդեցութիւն գործած է, կ'ըսուի : Սակայն փոփոխութիւնը դեռ աննշան է եւ ժողովրդին փոքր մէկ մասին միայն կը վերաբերի : Բայց ամէնքը կը վկայեն թէ Ճափոնցի կիններ սիրուն են իրենց հեղութեան եւ անձնուրացութեան համար :

Ճափոնի մէջ ամուսնութիւնները կանուխ տեղի կ'ունենան : Մը. Չէյմպըրլէն կ'ըսէ, «Ընդհանրապէս խօսելով ամուսնի երիտասարդ չկայ Ճափոնի մէջ, ոչ ալ տարէց օրիորդ : Աղջիկները կ'ամուսնացուին առանց անոնց խորհուրդ հարցնելու : Եւ անոնք իրենց ճակատագրին կը համակերպին առ հասարակ, վասն զի իրենց մայրերը եւ մեծ մայրերը իրենցմէ առաջ նմանօրինակ վիճակի մը համակերպած են աշխարհի սկիզբէն ի վեր : 18 տարուան մէջ միայն մէկ ամուսնութիւն լսած ենք սիրով կնքուած : Բայց թէ՛ երիտասարդը եւ թէ՛ երիտասարդուհին Ամերիկայի մէջ մեծցած էին» : Հարկաւ այս գրուած է արեւմուտեցի տեսակէտով : Անգամ մը Ամերիկացի եկեղեցական մը ըսաւ թէ մարդու մը համար մեղք է ամուսնանալ աղջկան մը հետ զոր չսիրեր : Եթէ մէկը աղջիկ մը չձանչնայ, չսիրէ եւ վստահ չըլլայ թէ ան իրեն յարմար ընկեր մը պիտի ըլլայ, ինչպէս կրնայ գիտնալ թէ կրնայ երջանիկ ընել զայն : Եւ եթէ չէ կարող զայն երջանիկ ընել, ինչ իրաւունք ունի զայն իր հօրը տունէն առնելու, ըսաւ ան : Սակայն այս չէ ամուսնութիւնը նկատելու Ծայրագոյն Արեւելեան սովորական եղանակը եւ Ճափոնցիները Ծայրագոյն Արեւելցի են :

Երբ տղայ մը ամուսնութեան յարմար տարիքը կը մտնէ, անոր ծնողքը կենակից մը կը փնտռեն անոր համար : Այս կը կատարուի սովորաբար ձեռամբ միջնորդի, ամուսնացեալ խոհմ բարեկամի մը, որ մինչեւ ցմահ տեսակ մը կնքահայր կ'ըլլայ դեռատի ամուսին : Երբ գործը կարգադրուի, երիտասարդը եւ երիտասարդուհին «զիրար կը տեսնեն» : Այս տեղի կ'ունենայ միջնորդին տունը, կամ տաճարի մը կամ թափոնի մէջ, եթէ չախորժին իրարմէ, խնդիրը կը լքուի : Դէթ այս է իրողութիւնը անուանապէս, թէեւ աղջկան զգա-

ցումները քիչ մը կ'լլոռ ունին գործին մէջ։ «Աղ-
ջիկներուն չիյնար կարծիք ունենալ»։ Եթէ երի-
տասարդը եւ երիտասարդուհին իրարմէ գոհ ըլ-
լան փոխադարձաբար, նուէրներու փոխանակու-
թիւն մը տեղի կ'ունենայ, որ նշանախօսու-
թեան համարմէք է։ Յետոյ ոչ մին կըր-
նայ դէպ ի ետ քայլ առնել։ Հարսնիքի համար
բարեբաւորիկ օր մը կ'ընտրուի եւ, հարսը ի նշան
սգոյ, ձերմակ հագուած, ցուցնելու համար թէ
այլեւս իր ընտանիքին համար մեռած է, երեկոյին
իր նոր տունը կը տարուի միջնորդին եւ անոր կնոջ
ընկերակցութեամբ։ Անմիջապէս տեղի կ'ունենայ
հարսնիքը, որ հացկերոյթի մը բնութիւնն ունի,
գլխաւոր արարողութիւնը սա ըլլալով՝ որ հարս եւ
փեսայ տարբեր մեծութեամբ երեք գաւաթէ գինի կը
խմեն երեքական անգամ։ Ամուսնութեան առիթով
օրինական միակ գործողութիւնը սա է որ հարսին
հայրը ձեռնհաս իշխանութիւնէն կը խնդրէ՝ անոր ա-
նունը իր ընտանիքէն փեսին ընտանիքին փոխանցել
տոմարին մէջ։ Սակայն կը պատահի որ հարսին
հայրը չունենար մանչ զաւակ եւ փեսան կ'որդե-
գրուի հարսին ընտանիքին մէջ։ Այն ժամանակ
փեսան իր մականունը կը թողու եւ իր կնոջ մա-
կանունը կ'առնէ։

Նոր ամուսնացածները քանի մը օր ետքը այ-
ցելութեան կ'երթան հարսին տունը։ Բայց կիներ
ու պարտականութիւններուն վրայ գրուած գոր-
ծերու մէջ հարսին խրատ կը տրուի քիչ անգամ
այցելել իր ծնողաց եւ իր ամուսնին ծնողքն իրեւ
կըր չկատել եւ զանոնք պատուելն՝ իր գլխաւոր
պարտականութիւնը։ Խրատ կը տրուի նաեւ կա-
նուխ ելլել եւ ուշ պառկիլ եւ ցերեկը չքնանալ,
այլ իր առանին գործերով զբաղիլ։

Ամուսնալուծման եօթը պատճառ կայ։ անհնա-
զանդութիւն, անզաւակութիւն, ցոփութիւն, նա-
խանձ, բորոտութիւն կամ ուրիշ ոեւէ անբուժելի
հիւանդութիւն, շատախօսութիւն եւ գողութիւն։
Այս պատճառներէն ոեւէ միով կրնայ մէկը ար-
ձակել իր կինը, երբ ձանձրանայ անկէ։ Ամուս-
նալուծման միակ օրինաւոր պատճառին նկատմամբ
Մը. Չէյմպըրլէն կ'ըսէ, «Ճափոնուհիներն այնքան
հաւատարիմ են որքան իրենց արեւմտեան քոյրե-
րը»։ Մինչեւ վերջերս ամուսինը միայն կարող էր
ամուսնալուծում խնդրել։ Նոր օրէնքի մը շնորհիւ
կիներն ալ կարող է խնդրել։ Տասնըհինգ տարի ա-
ռաջ ամուսնութիւններու երեքէն մին ամուսնա-
լուծմամբ կը վերջանար, բայց այս համեմատու-
թիւնը սկսած է նուազիլ։

Մը. Կիւլիք արեւմուտքի ընթերցողներու հա-

մար գրելով կ'ըսէ, «Ոչ մէկ Ճափոնուհի կ'երազէ
իր ամուսնէն ընդունիլ այն սիրալիր խնամքը, գոր-
իւր արեւմուտքի քոյրը այնքան առատութեամբ
կը վայելէ իր ամուսնէն»։ Սակայն կը յարէ. «Այս
այնպիսի նիւթ մ'է, որու վրայ խօսիլ վտանգա-
ւոր է, վասն զի Ճափոնի սովորութիւնները կը
պահանջեն որ առն եւ կնոջ միջեւ սիրոյ ամէն ար-
տայայտութիւններ խնամով ծածուկ պահուին ար-
տաքին աշխարհէն»։

ՍՍՄՍՈՆ

(Յ. Գ. Գ.)

Սամսոն Փոքր Ասիոյ ամէնէն բանուկ նաւա-
հանգիստն է Սեւ Մովու եզերքը։ Ապէ 20-25
տարի առաջ ճախճախուտներու պատճառաւ օդը
չատ ապականեալ էր եւ ջերմոտ, բայց կառավա-
րութեան ջանիւք այս ճահիճները լեցուեցան եւ
օդը մաքրուեցաւ ու քաղաքը սկսած է մեծնալ։
Հիմա լայն փողոցներով, բազում ծառերով, եւ ա-
ւելնալու վրայ եղող սիրուն շէնքերով գեղեցիկ
քաղաքի մը կերպարանքը կ'առնէ։ Մինչեւ մօտ
տարիներս Սամսոնի վաճառականութիւնը շատ ըն-
դարձակ էր, վասն զի անիկա խարբերդի, կեսա-
րիոյ, Սեբաստիոյ եւ ամբողջ հիւսիսային Փոքր
Ասիոյ նաւահանգիստն էր։ Բայց յորմէհեաէ շին-
ուեցաւ էնկիւրիի երկաթուղին՝ շատ ինկած է
Սամսոնի վաճառականութիւնը։ Հիմա անոր ա-
մէնէն աւելի աչքի զարնող բաներէն մին է ծխա-
խոտի մենավաճառութեան վարչութիւնը։ Այս
վարչութիւնը թուրքիոյ ամէնէն ընդարձակ կեդ-
րոններէն մէկն է։ Ծխախոտի մենավաճառութեան
յոյժ ընդարձակ շրջանակներուն մէջ իբր 500 գոր-
ծակալ կը գործածուի։ Եւ թէ՛ բուն քաղաքին մէջ,
թէ՛ շրջակայ գեղերուն մէջ շատեր իրենց ապրուստը
այս միջոցով կը հանեն։

Սամսոնի քաղաքապետութիւնը մենավաճառի
սոյն գործէն զատ ուրիշ բանէ մըն ալ օգտուած է։
Այն է ծխախոտի ամէն մէկ պարկէ մէյմէկ դահե-
կան առնել։ Այս միջոցաւ բաւական գումար մը
հաւաքած է։ Այս ստակով գեղեցիկ հիւանդանոց
մը կառուցած է քաղաքին հարաւային մասին մէջ
գեղեցիկ դիրքի մը վրայ։ Այս հիւանդանոցը յա-
տուկ մասնախումբի մը ձեռքով կը կառավարուի։

Սամսոնի ուշագրաւ ուրիշ մէկ բանն ալ ձիար-
չաւի մրցում է որ նոր հաստատուեցաւ։ Կայս-
կառավարութիւնը ընտիր ձիեր հասցնելու գրգիռ
մը ըլլալու համար տարեկան ձիարչաւի այս մր-
ցումը հաստատած է։ Այս նպատակաւ քաղաքին
արեւելեան մասին մէջ ընդարձակ տարածութեան

մը ծայրը 900 հոգի պարունակելու բաւական եւ աստիճանաբար բարձրացող ամփիթէատրոն մը չինել տուած է : Զիարչաւի մրցումներու ժամանակ նստարանները կը ծախուին երկերկու եւ մէյմէկ մէճիտի : Զիարչաւը չորս տարի առաջ հաստատուած է : Երկու կարգ մրցանակ կայ : առաջին հանդիսացող ձիուն համար 50 ոսկի , երկրորդին համար 25 : Երկրորդ կարգի մրցանակին առաջինին համար կը տրուի 25 ոսկի եւ երկրորդին համար 12½ : Այս բանը թէ՛ հասարակութեան զբօսանքի միջոց է , եւ թէ՛ ձիեր հասցնելու գրգիռ մը : Սամսոնի մէջ Բողոքականներուն թիւն է իբր 200 : Բողոքականներուն մեծամասնութիւնը Հայ է : Լուսաւորչական Հայերուն , որոնք կ'ուզէին իրենց եկեղեցւոյ շէնքը նորոգել , հրովարտակ մը շնորհուած է , եւ նոր շէնքին հիմը դնելու վրայ են :

Բողոքականներն ունին եկեղեցւոյ բաւական ընդարձակ շէնք մը : Վեր. Ս. Պապասինեան աւելի քան 22 տարիէ հետէ այդ եկեղեցւոյ մէջ հովուական պաշտօն վարած է : Այս եկեղեցւոյ մէջ Յոյն եւ Հայ Աւետարանականներ սիրով եւ միաբանութեամբ աշխատած են հոգեւոր գործի մէջ , Թէպէտ երբեմն լսուած է թէ Հայ աւետարանականները եւ Յոյն Աւետարանականները մէյմէկ ուրոյն եկեղեցի կազմուիլ կ'ուզեն , եւ սակայն լաւագոյն դիրքը այժմեանն է : Այսինքն եթէ մէկ հովուի վարչութեան ներքեւ եկեղեցւոյ Յոյն անդամներ Յոյներուն մէջ եւ Հայ անդամներ Հայերուն մէջ յառաջ տանին Աւետարանին գործը , կրնանք յուսալ թէ ժամանակ մը յետոյ ուրոյն եկեղեցիներ կազմուիլ նպաստաւոր կացութիւնը պիտի ունենան : Այս եկեղեցիին մէջ կայ նաեւ Ե. Բ. Ընկերակցութիւն մը , բայց կը կարծենք թէ ասոնք կը շատանան կիրակի օրերը հոգեւոր ժողովներ ընելով միայն : Եթէ այս երիտասարդները Սամսոնի երիտասարդներուն հոգեւոր վիճակին բարեկարգութեան համար գործելու միջոցներ գործածեն , անտարակոյս աւելի օգուտ պիտի քաղուի : Եթէ Սամսոնի Բրիտանիայ երիտասարդները Սամսոնի առեւտրական շրջանակին մէջ բարոյական սկզբունքներու ընդհանրացման հոգ տանին , այս ալ օգտակար կ'ըլլայ : Վասն զի այս մասին մեր ընդունած դոյզն տեղեկութեան համեմատ յիշեալ քաղաքին մէջ առեւտրական անյաջողութիւններու եւ ձախորդութիւններու քաջայայտ մէկ պատճառն է վաճառականներուն մէջտեղ բարոյական սկզբունքներու շատ յարգ չընձայուիլը : Թէպէտ այս նկատ

մամբ Սամսոնի վիճակը ուրիշ քաղաքներու վիճակին հետ բաղդատելու առիթը ունեցած չենք , եւ սակայն անտարակոյս ենք թէ Սամսոնի վիճակը հոգեւոր բարեկարգութեան մեծ կարօտութիւն ունի , եւ թէ Աւետ. ժողովուրդը այս մասին մեծ պարտականութեան ներքեւ կը գտնուի :

Ուրախ ենք որ մեր թէ՛ դէպի Մարզուան երթալու եւ թէ՛ անկէ վերադառնալու միջոցին առիթ ունեցանք հոգեւոր խրատներ եւ յորդորներ խօսիլ քանի մը անգամ Բողոքական , Լուսաւորչական եւ Յոյն եղբայրներէ բաղկացեալ կրօնական ժողովներու :

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Բրիտանական Աստուածաշնչի Ընկերութեան պաշտօնաթերթը կ'ըսէ թէ անցեալ տարւոյ առաջին ինն ամիսներուն մէջ Շանկհայի կեդրոնատեղիէն Ձինու այլեւայլ նահանգները զրկուած Սուրբ Գրոց համագումարն եղած է 898,000 : Այսու ամենայնիւ , Սուրբ Գիրք ունեցող մէն մի Ձինացիի դէմ կայ 2,000 չունեցող , Նոր Կտակարան ունեցող մէն մի Ձինացիի դէմ 250 չունեցող , մէկ աւետարան կամ Սուրբ Գրոց ուրիշ մաս մը ունեցող մէն մի Ձինացիի դէմ 40 չունեցող : Ըսել է թէ գործը դեռ նոր կ'սկսի :

— Հնդկաստանի Նատիյէ գաւառի կիներուն մէջ Սուրբ Գրոց ընթերցումը ընդհանրացնելու համար աշխատող կիները պառուի մը խօսքերէն զօրեղապէս ազդուեցան գիւղի մը մէջ ուր այցելած էին : Պառաւ , որ կրօնասիրութեան մեծ անուն մը ունէր գիւղացիներուն մէջ , հարցուց այցելու հիւներուն . « Յիսուսը , զոր կը քարոզէք դուք , որչափ ատենէ ի վեր մեռած է մեղաւորներու համար » : Պատասխանեցին թէ չատ , շատ տարիներ առաջ : « Ուրեմն ինչո՞ւ երբեք չիմացուց ինձի Աստուած » , ըսաւ կինը . « անշուշտ պէտք էր որ աւելի կանուխ իմացնէր ան » : Այցելուհիները ջանացին ցուցնել թէ պէտք չէ որ մէկը զԱստուած մեղադրէ այս կերպով : Այն ատեն պառաւ խրատութեամբ եւ զայրոյթով հարցուց , « Ուրեմն ո՞ւր էիք դուք որ մինչեւ հիմա չտոի ես այս զարմանալի լուրը : Ինձի նայեցէք : Ահա ծերացած եմ ես , Բոլոր կեանքիս մէջ մատուցած եմ չինուած աղօթքներ : Ողորմութիւն տուած եմ : Սուրբերու հանգստաւայրերը ուխտի գացած եմ : Մարմինս չորցած եւ փոշի դարձած է ծովապահութենէ : Եւ ահա կ'իմանամ թէ այս բոլորն անօգուտ է :

եւ թէ Յիսուս մեռած է իմ մեղքերս վերցնելու համար։ Ո՛ւր էիք դուք բոլոր այս ժամանակը, եւ ի՞նչ կը բանէիք որ ես ընաւ չիմացայ տօնկա։» Այս ցեղուհիներուն խղճին դպաւ այս կոչը, եւ այս պառակին խօսքերը շատ յորդորներէ աւելի քաջալերութիւն տուին տեղացի աւետարանչուհիներուն։

«ՆՈՐԱՆՏԱՆԵՐՈՒՆ»

(Վեր. Գառն. Ապահարեան)

(Շար. Կաթողիկոս Բէնէն Եւ Վերջ)

Վառնգ չկայ որ միայն եկեղեցիէն հրաւիրուածը ինքզինք միայն անոր պատասխանատու զգայ եւ վառնգ չկայ որ ժողովուրդը անհոգ ըլլայ անոր ապրուստին։ Փորձը տեսնուած է։ Բայց երբ մէկը Հոգիով լեցուած է, անմիջապէս կ'ըսէ մարդոց, «Ես ձերն եմ» եւ անոնց կը յարի։ Եւ Սուրբ Հոգիով լեցուած ու արթնցած եկեղեցի մը կարելի չէ որ այնպէս չընէ։ Կան ալ ոմանք հարուստներ, որ թերեւս ուրիշներէն քիչ մըն ալ աւելի կ'օգնեն, կը սեպեն թէ երէցը իրենցն է, պէտք է իրենց փէֆին ծառայէ, իրենց տունները յաճախ այցելէ, դատարու մէջ իրենց աշտուածիւն ընէ, եւն։ Եթէ հակառակն ընէ, ա'լ վայր կ'սկսի։ Թէեւ միայն մէկ հարուստ մը տայ անոր բոլոր ամօականը, տակաւին անոր սեպհականութիւնը չէ։ Անգամ մը պաշտօնավարած տեղերէս մէկուն մէջ ուղղուեցաւ այնպէս կարգադրել որ 12 մարդ մէյմէկ ամսական տան պաշտօնեային։ Աս ծրագիրը անմիջապէս մերժեցի։ Ըսելով թէ անշուշտ բոլոր ժողովուրդը մասնակցելու է ամսականիս, որքեւտրիին լուծման իսկ մեծ արժէք ունի։ Եղան մեղմէ ոմանք, ցաւալի է ըսել, որ ասանկ ըրին։ Այսինչ է քիչնտին կամ աղան բարեկամացնելով միայն գրեթէ անոնց տունները ճանչցան եւ ասանկով չայցելեցին ժողովուրդին ընդհանուրին եւ չյաջողեցան ալ իրենց պաշտօնին մէջ։ Մեծ սխալ։ Պաշտօնեան ամէնունն է, ինչպէս արեւն ու օդը։ Կան ոմանք ալ որ շատով քիչով դպրոցական կրթութիւն ընդունած են, երբեմն ալ ընթացաւարտներ եղած։ Պաշտօնեան ալ ան կարգէն ըլլալուն կը սեպեն թէ աւելի իրենք իրաւունք ունին վրան։ Զերկարեմ, նորէն պիտի ըսեմ թէ աս կարգինն ալ մինակ սեպհականութիւնը չէ նորոնծան։

Ուրիշ սխալ մ'ալ կայ որ ժողովուրդը մը նորոնծան միայն իրենք կը սեպէ։ Դրացի եկեղեցիք կան։ Զխորհիր օր մը։ Կիրակի մը, չաքաթ մը, ամիս մը անկէ զրկուի որ ուրիշը վայելէ։ Հոս անձնատիրութիւնը ցցուած կ'երեւի։ Ոմանք կը վախնան որ իրենց երէցը փոխ տան ատենի մը հա-

մար, զի մի գուցէ բոլորովին ձեռքէ ելլէ։ Պաշտօնեաներէն ալ ոմանք կը վախնան իրենց տեղը ձգել երթալ կարօտ եկեղեցիի մը պէտքը հոգալ, մի գուցէ ուրիշ մը իրենց տեղը բռնէ։ Երկուստեք ասանկ վախերը ապացոյց են ցաւալի իրողութեան մը թէ Հոգին Սուրբ եւ անոր լիութիւնը եւ իշխանութիւնը կը պակսի։ Հոգիով լեցուած պաշտօնեայ մը իր դիրքին մասին չվախնար եւ եկեղեցին իր պաշտօնէին մասին չվախնար։ Ո՛ւր Հոգին կայ, հոն հոգեւոր ազատութիւն կայ։ Դատապարտելի է ասանկ ընթացք մը, երբ ցաւով դիտենք թէ շատ եկեղեցիներ կան որ հովիւ կամ քարոզիչ չունին եւ ունեցողները անոնց անփոյթ կը մնան։ Աս ապացոյց մըն է հոգեւոր արթնութեան պակսութեանը, զի տեսնուեմ որ, երբ Սբ. Հոգին կը գործէ եւ կայ հոգեւոր արթնութիւն ժողովուրդի մէջ, ոչ միայն պաշտօնեան կը փափաքի վազել առդին անդին, այլ մինչեւ իսկ ժողովուրդը։ Մարտերգու հոգեւոր մեծ արթնութեան ատենը, որ տեղի ունեցաւ սիրելի Շմաւոնեանի եւ Սբ. Հովիւրդի աշխոյժ եւ անձնուէր հաւատքով ու ջանքերով, տեսայ որ ժողովուրդէն մէկը չաքաթներով չկայ։ Երբ երեւան ելաւ, հարցուցի թէ ո՛ւր էր Ըսաւ, Գիւղերը կը պտըտէի։ Քարոզիչ չէր ու չեղաւ։ Արհեստաւոր մըն էր սոպածի Պր. Յակոբ անունով։ Տակաւին ողջ է, թէեւ հեռու տեղ։ Ինչէն էր երթալը։ Ո՛վ խրատեց որ երթայ։ Հոգին, միայն Հոգին։ Անցեալ տարի Լեւոնեանը ո՛վ տարաւ Ուրֆա, եւ շատ մը աշակերտք ու փրօֆեսորք Այնթապէն ո՛վ տարաւք որ երթան ու քարոզեն։ Միայն Հոգին։ Ո՛վ տարաւ Փափագեանը Հաճըն եւ երեք ամիս հոն կեցուց։ Միայն Հոգին։ Ո՛րքան քաղցր հոգեւոր յիշատակներ ձգեցին եւ ընդունեցին անոնք։ Ոչ, նորոնծան միայն այն ժողովուրդները չէ, որու վրայ որ օծուեցաւ։ Հոգիով լեցուն պաշտօնեան հասարակաց է։ Բայց ոչ միայն Բողոքականացն է։ Նա եթէ լոյս է, իր Տէրով ըսածին պէս մէկ ժողովուրդի սեպհական չկրնար ըլլալ, հասարակաց է։ Տէրը Փիւնիկ Ասորին ալ չմերժեց, թէեւ փորձեց։ Իր ծառան Ասորի Նիէմանը չմերժեց։ Պօղոս, թէեւ իր ժողովուրդը կը սիրէր, չկրցաւ միայն անոնց մէջ եւ անոնց համար ապրիլ «Պարտական եմ» ըսաւ, «Յոյնի ու Հրէին, իմաստունին ու ագէտին» եւ նետուեցաւ հասարակաց ապարէզը։ Ամէն Սբ. Հոգիով լեցուն նոր թէ հին ընծայ այնպէս կ'զգայ ու կ'ընէ։ Կը փափաքի մ. որ նոյն Հոգիով լեցուի եւ հասարակաց ծառայեմ։ Տէրը աւելցնէ այնպիսի նորոնծաներ, նոր թէ հին,

ամէնս այնպէս ընէ : Ամէն եկեղեցի միսիոնարական ըլլալու է եւ ամէն հովիւ կամ քարոզիչ միսիոնար-առաքեալ, զրկուած :

Նորընծան որոշապէս կը վերաբերի իգական սեռի ինչպէս եւ արականին : Իրաւունք ունէր Միս Պուշ ցաւելու որ ժողովուրդին աս դասականաբար աշխատանք չի տրուիր, ինչպէս կը տրուի միւսին : Կարող չէ քարոզիչը կամ հովիւը հասնիլ անոնց ամէն խաւերուն : Սակայն կրնայ գտնել օգնութիւն բուն անոնցմէ եւ զանոնք աշխատցնել : Տէրը իր առաքելոց խառնեց ասոնցմէ : Թող տուաւ որ իր ետեւէն երթան իրեն ծառայելով : Մեծ օրհնութեան միջոց մըն են հոգեւոր արթնութեան : Պողոս առաքեալ ալ կ'օգտուէր եւ անոնց ալ ասպարէզ կու տար հոգեւոր գործեր տեսնելու : Հոգեւոր արթնութիւնը երբեմն ասոնցմէ սկսած է եւ արծարծեր է ժողովուրդի մէջ : Երանի ան ժողովուրդին, որ ունեցած է Մարիամներ, Եղիսաբէթներ, Բիփէներ եւ Այծեմիսիկներ, եւ Աննաներ : Ասոնցմէ տեսած եմ որ գիւղերը գացած, Աւետարան քարոզած են : Ասոնցմէ կան աւելի հոգեւոր իրաց եւ գործոց սիրահարներ : Ասոնք են որ գիշերները կ'աղօթեն եւ ցորեկները կ'աշխատին : Ան մշակը որ իրեն յանձնուած այգիին աս անկեան հոգ չի տանիր՝ մեծ կորուստ կը կրէ, եւ ան հովիւը որ իր հօտին աս ճիւղը չարածեր՝ մեծ կորուստ կը կրէ : Մոռնալու չէ նորընծան նաեւ իր հօտին գառինքը : Եթէ Տէրը կը սիրէ, անոր դառնութիւնները պիտի արածէ : Գառները չարածող հովիւը իր ժողովուրդին հոգեւոր ապագան մեծ վտանգի մէջ կը ձգէ : Մեծերը ճանչցող եւ միայն անոնց հետ չփուռ ունեցող հոգեւորականը, պղտիկները չխնամող քարոզիչը, ահաւոր սխալ կը գործէ : Գարողի ժամանակ զանոնք մոռնալու չէ : Աղօթքի ժողովոց մէջ անոնց բաժին տալու է : Առանձին ինչպէս մեծերու՝ անանկ ալ անոնց հետ խօսելու է իրենց հոգեւոր վիճակին վրայ : Մեծ զուարճութիւն վայելած եմ ասոնց մէջ աշխատելով, թէ եւ անչուստ թերի կերպով : Անոնց երգերը, աղօթքները, աղօթից մէջ լալը, խոստովանիլը, աղօթք խնդրելը, ուրիշներու համար աշխատիլը, եւն, երկինք կը դարձնեն աշխատաւորին վիճակը : Ի վեր քան զամենայն մեզ ընծայողը՝ մոռնալու չենք : Անիկա իր աշխատութեան պտուղովը պիտի կշտանայ, Անոր սեղանը միշտ համագալուստով զարդարելու ենք, իր սիրած խորտիկներէն իրեն կերցնելով որ մեզ օրհնէ, եւ սակայն ոչ թէ Խսահակի պէս : Ան չխաբուիր : Գիտէ ձկրկին պատիւ տալ ան աշխատաւորին, որ կը գործէ «նոս-

քը քարոզելով» «Ունեցողին» տուող է : Չմոռնանք զինք երբ մեր պաշտօնէութեան ոսկեգորու մէջն ենք : Ամէն պատիւ եւ ովասնա կը շնայուի մեզի : Ամէնը աս ամէնը անոր սեղանը հանելու է : Ան արժանի է աս ամէնուն : Վայ սխալողին, Նա անգութ է, Նա անխիղճ է, Նա անխելք է որ ուրիշին՝ իր Տէրովը՝ վերաբերեալ իրեն կ'որդեգրէ : Անոր օր, մեռաւ, անոր որ սիրեց, անոր որ մեզ մեր մօրը որովայնէն որոշեց եւ տիղմերէն հանեց եւ ամէն հոգեւոր օրհնութիւններով զարդարեց, անոր միայն, անոր տանք ամէնը որ «Առանց անոր բան մը չենք կրնար ընել» (Յովն. Ժ. 15) :

ԳԻՏԱԿԱՆ

ԾՈՒՈՒ ԶՈՒՐ ԳՈՐԾԱԾԵՆ

Ամերիկեան քանի մը ծովագետաց քաղաքներ խորհած են թէ ինչ ինչ նպատակներու համար կարելի է աղի ջուր կամ ծովու ջուր գործածել փոխանակ անոյ ջրի : Զոր օրինակ լոգանքի, աւանների, կոյուղիներ լուալու, եւ փողոցները ջրելու համար ծովու ջուր գործածել մտածուած է : Աւելի վերջերս Նիւ Եօքը հետաքրքրուած է զանիկա հրդեհ մարելու գործածելու խնդրին : Ի տես այս հետազոտութիւններուն, չահիկան է Հէյսթինկի (Անգլիա) փորձառութիւնը : Հէյսթինկի ծովագետաց քաղաք է, եւ ուստի կարող է առատ ծովու ջուր գործածել : Անոր խմելու ջուրը կը մաքրուի քամոցով (սիւզկէճ), եւ նոյն ջրով փողոց ոռոգելը շնայութիւն երեւնալով, ձեռնարկուեցաւ ծովու ջուր գործածել փոխանակ անոր : Ուրոյն դրութիւն մը որդեգրուեցաւ, եւ իբր երկու հարիւր ընտանիքներ ծովու ջուրը խողովակներով իրենց տունները բերին լոգանքի համար : Եւ սակայն քիչ ատենէն տեսնուեցաւ թէ աղի ջուրը այնքան չուտ կ'ուտէր կը մաշեցնէր խողովակները որ պէտք կ'ըլլար շարունակ նորոգել զանոնք : Զանիկա գործածող ընտանիքներուն թիւը երկու հարիւրէն երկուքի իջած է հիմա : Նաեւ փողոցէն անցնող խողովակներէն վազող ջուրերը կը փտեցնէին ճամբուն վրայ գտնուած բոլոր ծառերը : Կառքի տէրերը կը զանգատին թէ աղի տիղմը, որ փողոցները ծովու ջրով ջրելուն հետեւանքն է, չուտով կ'աւրէ ներկը եւ ջրդեղը : Եւ վաճառականները կը յայտարարեն թէ աղի փոշին, որ կը ծածկէ իրենց ապրանքները չոր եղանակին, զանոնք կ'աւրէ խոնաւութիւն հաւաքելով երբ օդը կը խոնաւնայ :

ՄԱՆՐԱԳՈՐԾՆԵՐ

Վերջինս ընդհանուր զինվորական զորքի մասն էր : Ընկերություններն մը կազմուած է իրրեւ ելեկտրական ուժ գործածելու համար Արիւնիկէի Ձաւալէի գետին վրայի մեծ Վիքթորիա ջրվէժը : Այս ջրվէժը գտնուածներուն մէջ ամէնէն մեծ կարկաշատահանքներուն կարգէն է : Զրին ամբողջ էջը 400 ոտքէ աւելի է : Հաշուուած է թէ Նիակարայի չգործածուած գորուծեան համագումարը 7,000,000 ձիու ուժ է : Բայց Վիքթորիա ջրվէժին վրայ նոյն գորուծիւնը, կ'ըսուի թէ, 35,000,000 ձիու ուժէն պակաս չէ : Երբ այս ուժը կարելի ըլլայ գործածել, կը մտածուի թէ կրնայ գործածուիլ Հարաւային Արիւնիկէի երկաթուղոյն մեծ մասին եւ թէ կարելի է փոխանցել զայն հեռագրական պարաններու միջոցաւ Բանդի ոսկեհանքերուն 300 եւ աւելի մղոն հեռուն :

Երկրի մէջ : Երկրի մէջ նախնական նշանակութիւնն էր միլիոն անգամ միլիոն, որ տակաւին կը տիրէ Անգղիոյ մէջ : Երկրի մէջ էր միլիոնին քանակուսին, եւ այն օրերուն մէջ երբ թուանշանները վեց վեց կը բաժնուէին, անկա կը գրուէր 1,000,000,000,000 : Երկրի միլիոնին երրորդ կարողութիւնն էր, տասնըութ զրոներով : Երբ սովորութիւն եղաւ թուանշանները երեք երեք բաժնել, երկրի մէջ այն նշանակութիւնն ստացաւ, զոր ունի հիմա Ամերիկայի եւ Եւրոպական ցամաքին մէջ : Միայն Անգղիացիք մերժեցին փոփոխութիւնը : Հարկ է հասկնալ այս տարբերութիւնը որ իրարմէ կը բաժնէ երկու Անգղիական ազգերը : Մարդ պէտք է վստահ ըլլայ, երբ Լոնտոն կ'այցելէ, թէ ինք իրաւունք ունի՝ երկրի անտէր կոչուելու :

Աշխարհի տարբեր : Երկրաբանական արտաշնչներէն Մ. Օլիվերը թեզեկագիրը կը ցուցնէ նշանակութեան արժանի սա իրողութիւնը թէ 1902ին Միացեալ Նահանգներէն արտադրուած քարիւղին քանակութիւնը գրեթէ հաւասար էր Ռուսիայէ արտադրուածին : Միացեալ Նահանգներէ արտադրուածն էր 80,894,590 տակառ, եւ Ռուսիայէ արտադրուածը՝ 80,540,045 : Մինչ երկրագնդի միւս մասերը արտադրեցին 15,797,365 տակառ միայն :

Մարդիկ բայ Ուիլիամս : Երկրաբանական արտաշնչներու հետազոտութիւնները ի յոյս բերած են իրողութիւններ ստորերկրեայ ահագին քանակութեամբ ջուրի վերաբերեալ, որ երկրագնդի կեղեւին մէջ կը պարունակուի, եւ որ հասարակ ընթերցողին շատ զարմանալի կրնայ թուիլ : Կը կարծուի թէ իբր վեց մղոն վար խորը ջուր չկրնար

գտնուիլ ժայռերուն մէջ, վառն դի ահեղի ճնշումը հաւանօրէն գոցած է բոլոր ծակտիքները : Բայց այդ մակարդակէն վեր ստորերկրեայ ջուրին քանակութիւնը կը հաշուուի թէ հաւասար է բոլոր Ուիլիամսներուն ջուրին մէկ երրորդին : Եթէ այս ստորերկրեայ ջուրը երկրագնդի ցամաքային մակերեսին վրայ թափուէր, ամէն կողմ միօրինակ 3,000է մինչեւ 3,500 ոտք խորութեամբ պիտի ծածկէր :

Արտադրութիւն : Ամբողջ Փարիզ միաբան համոզուած է թէ Սանթոս Տիւմոն վերջապէս ունեցաւ արժանաւոր մրցակիցներ : Լըպոտի եղբարք, Փիէր եւ Փոլ, իրենց ղեկավարելի մեծագոյն օդապարիկով օդին մէջ այնպէս յաղթանակած են որպէս երբեք բրած չէ Սանթոս Տիւմոն : Անոնք իրենց խոշոր թռչունով գերազանցած են իրենց նախորդները այնքան դիւրութեամբ որքան անիկա գերազանցեց իր նախորդները : Մէկ ժամ քառասուն վայրկեանի մէջ օդանաւը 74 հազարամետր կտրեց Մոսսոնէ մինչեւ Փարիզ, անջրպետին մէջ օդանաւով ուղիղ զո՞ով ժամը 50 հազարամետր : Հոլին նպաստաւոր եղած ժամանակը օդանաւը ժամը 65 հազարամետր գացած է :

Էրեւնի Գեորգիանի : Թոմաս Է. Էտիսըն, մօտերս տեսակցութեան մը մէջ, իր համոզումը յայտնեց թէ անթել հեռագրութիւնը ծովու հեռագրութիւնը պիտի ըլլայ, բայց շատ պիտի չգործածուի ցամաքի վրայ : Կը կարծէ թէ այժմու հեռագրական պարանները տակաւին իրենց օգտակարութիւնը պիտի ունենան :

Բարեբեկ յաշար : Ամերիկեան փոքրիկ եկեղեցի մը բոլորովին խարխաւած ըլլալով նորոգութեան կը կարօտէր : Ժողով մը գումարուեցաւ վերջապէս, եւ որոշուեցաւ հանգանակութեամբ ստակ հայթայթել : Հովիւը ըսաւ թէ 500 տոլարի պէտք կայ : Ասոր վրայ հարուստ եւ քիչ մը կծծի մէկը ոտքի ելաւ եւ ըսաւ թէ ինք 5 տոլար պիտի տայ : Հազիւ թէ իր տեղը նստաւ, առանձնապէս շաղախի խոշոր կտոր մը վար ինկաւ գլխուն վրայ : Ասոր վրայ մարդը անմիջապէս ոտք ելաւ եւ ըսաւ թէ հիմա կը տեսնէր իր սխալը եւ թէ կ'ուզէ իր նպաստը 50 տոլարի բարձրացնել : Ներկայ գտնուող սարկաւազը այս դէպքէն ազդուելով ամէն բան մոռցած՝ գոչեց եռանդով, «Ամէն : Ով Տէր, մեզմէ քանի մը ուրիշներու ալ զարկ : Ամէնուս ալ զարկ չ'առնուի» : Երկրի մէջ մը յաջորդեց եւ պէտք եղած ստակը հանգանակուեցաւ :

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ Ք

«ՄԱՀՈՒԱՆ ԳՈՒԷՆ»

Դերման կայսրը Հոնցուլընի թանգարանին նուիրած է «Մահուան քուէն», որով անոր նախնիքներէն մէկը դժուարին խնդիր մը լուծեց ժէ. Դարուն մէջ : Ահա պատմութիւնը :

Մանկամարդ օրիորդ մը սպաննուած էր : Կանկածելի դատուեցան երկու երիտասարդներ, Բալֆ եւ Ալֆրէտ, որոնք անոր ձեռքը կը խնդրէին : Երկու ամբաստանեալներն ալ կ'ուրանային յանցանքը, եւ մինչեւ իսկ տանջանքը կարող չեղաւ խոստովանութիւն մը ընել տալ ոչ մէկուն եւ ոչ միւսին : Ուստի կայսրընտիր Ֆրէտէրիք Վիլհէլմ որոշեց հանգոյցը կտրել նարտի (թավու) քուէներով : Երկու երիտասարդները պէտք էր որ քուէ նետէին իրենց կեանքերուն համար, եւ կորսնցնողը պէտք էր մեռնել իբրեւ մարդասպանը : Այս դէպքը հռչակուեցաւ մեծ հանդիսաւորութեամբ եւ լրջութեամբ : Առաջ Բալֆի ինկու նետել եւ վեցեր նետեց, կարելի բարձրագոյն թիւը : Այնուհետեւ քուէտուփը Ալֆրէտի տրուեցաւ : Ալֆրէտ ծունկի վրայ եկաւ, եւ աղօթեց բարձրաձայն : «Ամենակալ Աստուած, դուն գիտես որ ես անմեղ եմ : Պաշտպանէ զիս, կ'աղաչեմ» : Յետոյ ոտք ելաւ եւ քուէն նետեց այնպէս ուժով, որ անոնցմէ մէկը կտորեցաւ : Զկտորուած քուէն վեց կը ցուցնէր, կտորուածն ալ վեց կը ցուցնէր մեծագոյն կտորին վրայ, եւ փրթած կտորը մէկ կը ցուցնէր : Ասիկա ցուցուց տաններեք համագումարը, Բալֆի նետածէն մէկ աւելի : Հանդիսատեսներուն շունչը բռնուած էր իրենց ապշութենէն : «Աստուած խօսեցաւ», գոչեց կայսրընտիրը : Բալֆ երկինքէն տրուած նշան կարծած այդ դէպքէն ահաբեկած խոստովանեցաւ իր յանցանքը եւ մահուան դատապարտուեցաւ :

ԻՆՉ ԿԸ ԺԱՌԱՆԳԵՆՔ

Յաճախ կ'ըսուի թէ մեծ հանճարի մը զաւակները դուն ուրեք կը ցուցնեն համապատասխան հանճար : Բայց Փրոֆ. Քարլ Փիրսըն, իբրեւ արդիւնք իր յԱնգղիա ըրած հետազոտութիւններուն, կը հաւատէ թէ ընդհանրապէս կարողութիւն, ուղղամտութիւն, զուարթութիւն եւ ուրիշ հոգեբանական յատկութիւններ ծնողներէ կը ժառանգուին այնչափ ստուգիւ որչափ ֆիզիքական յատկութիւններ : Ասկէ կը հանէ սա եղբակցութիւնը թէ, թէպէտ իմացականութիւնը կրնայ օգնութիւն ընդունիլ ուսմունքէ եւ կրթութիւն դաս-

տիարակութեամբ, սակայն դպրոցը չկրնար ստեղծել զայն : Անիկա ընդածին է, եւ ոչ մէկ ազգ որ ինքզինք յետնեալ կը գտնէ իմացական մրցողութեան մէջ՝ կարող է ազատել ինքզինք յոկ դաստիարակութեան մեքենային ձեռքով : Կարծիքներէն աւելի բան մը փնտռել, եւ զանել այդ յատկութիւնը մարդկային սեռին որակին մէջ :

ԿԻՆԵՐԸ ՎԱԽԿՈՏ ԵՆ

Պէտք է Քարլ Փիրսընէ կը հարցնէ : Կիները ո՞րչափ վախկոտութիւն ունին : Եւ յետոյ կը սկսի պատասխանել բուն իր հարցումին, սապէս :

Ատիկա պարագաներէ կախում ունի : Կնոջ ընտելութիւնն է պզտիկ բաներէ վախնալ : Կը ճչէ երբ մուկ մը կը վազէ իր ոտքերուն վրայէն : Կը վախնայ երբ գիշերը առանձին կը մնայ : Գրեթէ ամէն կին կ'ըսէ, «Ես չառ վախկոտ եմ» : Ատիկա ճշմարիտ է չառ նեղ սահմանի մը մէջ միայն : Երբ քաջութեան ժամանակը գայ, կնոջ անձնամոռաց արիութեան վեհութիւնը երեւան կու գայ : Եւ երբ սէրը կը ներգործէ սրտին, բոլորովին անվախ կը դառնայ : Տր. եւ Տիկին Լոկըն իրենց աղոտոր տունը տեղը թողուցին, եւ իբրեւ միսիոնարներ Ձինաստան գացին : Տր. Լոկըն ծանրապէս հիւանդացաւ կցաղետապով : Ամէնէն մօտ գըտնուող բժիշկը ութ հարիւր մղոն հեռու կը բնակէր : Անիկա Տիկին Լոկընի ըսաւ թէ իր կեանքին պահպանութեան միակ միջոցն էր վիրաբուժական գործողութիւն մը, եւ խնդրեց անկէ զգուշութեամբ մտիկ ընել իր հրահանգներուն եւ կատարել զանոնք : Կրնա՞ք աւելի ցաւազին դիրք մը երեւակայել, եւ իր անվարժ ձեռքը կրնա՞ր սպաննել մարդը զոր կը սիրէր : Տիկինը մտիկ ըրաւ Տր. Լոկընի : Նաեւ աղօթք ըրաւ, այնուհետեւ անոր տուաւ անդգայացուցիչ մը եւ յաջողութեամբ հանեց կցաղին : Ատոր յաջորդեց օրալիւր խնամքը եւ փափուկ դարմանումը, մինչեւ որ հիւանդը կարող եղաւ շարժիլ : Այնուհետեւ Տիկին Լոկըն զանիկա կառքով եւ չոգեկառքով ութ հարիւր մղոն հեռու բժիշկի մը տարաւ որ աւարտեց դարմանումը : Կիները քաջ են : Տիկին Լոկըն պատասխանեց այս հարցումին : Յիշե՛նք Նայթինկէլ երբեք չկատարեց աւելի դիւցազնական գործ մը քան զոր կատարեց այս միսիոնարութիւն, քաղաքակիրթ երկրէ հարիւրաւոր մղոններ հեռի :

Քրիստ. Ե. Ընկերակցութեան աղօթքի ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը ժամը ճին (Ը. Թ.) ի Բէսթ, Գումգափու :

ՄՈԳԱԿԱՆ ԳԼԽԱՐԿ ՄԸ

Երգեհոն շինող Գերմանացի մը որ Սր. Փեթրոսպուրկ գնաց բնակիլ, կ'ըսէ Լոնտոնի Մէյթերթը, հոն փորձառութիւն մը ունեցաւ նոր գլխարկի մը առթիւ, որ գրեթէ հաւատալ տուաւ իրեն Տեւտոնեան պարիկներու մոգական վէպերուն: Գլխարկը գնեց առաջին օրը երբ Ռուսիոյ մայրաքաղաքը մտաւ, եւ զանիկա դրաւ յաջորդ օրը եւ պոփոյտի ելաւ: Երբ իր սենեակը վերադարձաւ, ապշեցաւ մնաց, վասն զի իր գրպանին մէջ երկու քսակ գտաւ, որոնց մէկը 10 ոսկիէն աւելի կը պարունակէր: Յաջորդ օրը իր պոփոյտէն ետքը չորս քսակ գտաւ իր դուրսի գրպանին մէջ, եւ հիմա իր ապշութիւնը աւելի մեծ եղաւ: Երբ երրորդ օրն ալ միեւնոյն բարեբաղդութիւնը ունեցաւ, ոստիկանապետին գնաց եւ բանը պատմեց անոր: Գաղտնի ոստիկանի մը հետ գնաց զերծակին որմէ գնած էր գլխարկը, եւ տեսաւ որ անիկա Անգլիական մասնաւոր տեսակ չուխայէ մը շինուած էր զոր բերած էր օտարական մը: Այդ չուխայէն տասնըհինգ միօրինակ գլխարկներ շինած էր զերծակը իրեն ապսպրուածին համեմատ: Չուխայէն կտոր մը աւելցած ըլլալով, զերծակը տասնըվեցերորդ գլխարկ մը եւտ շինած եւ երգեհոն շինողին ծախած էր: Այնուհետեւ գաղտնի ոստիկանութեան պաշտօնեան երգեհոնագործին հետեւեցաւ փողոցներուն մէջէն եւ շուտով լուծեց գաղտնիքը: Այդ գլխարկը նշանն էր քսակահատներու խումբի մը անդամներուն, որոնք համերաշխութեամբ իրենց ապօրինաւոր գործը կը գործէին: Մէկը, որ քսակ մը ձեռք կ'անցնէր, զանիկա առաջին անգամ տեսած ընկերակցին գրպանը կը ձգէր: Որովհետեւ Գերմանացին ճիշդ անոնց գլխարկներուն նման գլխարկ մը դրած էր, աւարէն բաժին ընդունած էր: Գաղտնի ոստիկանութիւնը երկու երեք օր հետախուզութիւններ կատարելէն ետքը խումբէն տասներկու հոգի ձերբակալեց եւ ոստիկանապետը ասոր վրայ երգեհոնագործին առատաձեռնօրէն նուիրեց քսակ մը ոսկի իբրեւ անոր բաժինը ձերբակալութեան այս գործէն:

ԳԵՂԵՑԿԱՌԹԵԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐԸ

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՁ

(Թ. Թ. Մ.)

Դ

Գարունին կը յաջորդէ ամառը, իր տօթագին հովերովը, կիզիչ տաքութիւնովը: Այս եղանակին հրաշունչ օդը ամէն բան չորցուցած է եւ առինքնող հրապոյր մը չունի կարծես, սակայն դեղեց-

կութիւնը կ'անհետի միթէ. ոչ երբեք: Գարունը սիրուն եւ պայծառ մանուկ մըն է, իսկ ամառը փայլուն դեղեցկութեան մը ամենէն ուշադրաւ եղանակն է: հոս է որ արոփող սիրտեր սիրոյ բոցերովը կը վառին: Ամառը նորապսակ հարսի մը թովանքը ունի: Բնութիւնը հարսանեկան սխալի զգեստներով սեփեւեթուած՝ զայն դիմաւորելու կ'ելլէ, երփներանգ ծաղկեփունջեր եւ համեղ պտուղներ անոր պերճաշուք սեղանին համեստ փայլ մը կը չորհնեն: Մթնոլորտը անուշ երջանկութիւններու նշոյներով ողողուած է: Հրամեցէք ուրեմն դուք, ովքեր դեղեցկին սիրահարներ, եւ շրջապատեցէք այս ճոխ սեղանը՝ ըմբոշխնելու անապական դեղեցկութիւն մը:

Աշուն է: Ծառերը եւ ծաղիկները դարնան եւ ամառուան դեղեցկութեան օրերուն ծոցէն չեն ուզեր բաժնուիլ, իրենց նրբահիւս հանդերձները թէեւ աղտոտած եւ մաշած են, սակայն զանոնք չպարող ճարտարապետը միշտ պատրաստ է նորոգելու: Ան ճերմակ եւ կանաչ ներկերը անխնայ կերպով դարնան դեղեցկութեան շալլած է, եւ հիմա դեղին ու կարմիր ներկերու աստիճանաբար տարբեր տեսակները կը ցուցադրէ: Պչրասէր ու նազելի հարսը դեղաշուք տիկին մը եղած, կատարելութեան զգեստներ հագած, իր զաւակներուն փայլուն ապագայ մը կազմելու կ'աշխատի: Ծառերէն թափող տերեւներուն տեղ փոքր կոկոններ կը նշմարուին, անոնք մանուկ տերեւներ են, զորս իրենց մայրը խանձարուրած է մոմագոծ կտաւի մը մէջ՝ պաղէ եւ խոնաւութենէ պահպանելու համար:

Այսպէս իւրաքանչիւր եղանակ իր ինքնայատուկ գոյներով ու մասնաւոր դեղեցկութիւններովը մեզ կը մոգէ եւ կը հիացնէ:

3) Ներդաշնակութիւն: Գեղեցկութեան այս տարրը՝ յիշուած երկու տարրերուն ամբողջութիւնը կրնանք նկատել, որովհետեւ անոր մէջ կը բովանդակուին թէ՛ ձեւաւերապետութեան կամ կանոնաւորութեան եւ թէ՛ գոյնի սկզբունքները: Վայելչութիւնը՝ դեղեցկութեան մը յառաջաքանն է. ան ներդաշնակութեան արդիւնքն է: Գեղարուեստի բոլոր ճիւղերուն մէջ այս տարրին ներկայութիւնը զգալի եւ միեւնոյն ատեն կարեւոր է:

Մարդը արտաքին աշխարհի հետ յարաբերութեան դնող անուրանալի միջոցը մեր ջգային գրութիւնն է, եւ այս ալ ներդաշնակութեան օրէնքներուն վրայ հիմնուած է: Անհերքելի իրողութիւն մըն է թէ խուլ ծնած մէկը համար ալ կ'ըլլայ, որովհետեւ լեզուին եւ ալանջին ջիղերը իրարու հետ այնպէս մը միացած են որ եթէ ձայն մը լաւ

չլսենք՝ չենք կրնար արտասանել զայն : Նաեւ ուրիշ պարագայ մը թէ ստամոքսային ցաւի մը գըլխացաւ կը յաշորդէ :

Ամէն պարագայի մէջ՝ դէպի ներդաշնակութիւն ընածին հակամիտութիւն մը կը գտնենք մեր մէջ : Ինչպէս որ ճոխ սեղաններու վրայ , համադամ կերակուրներու շարքին մէջ սերով տոտիկը կամ սխտորով սերը՝ յետամնաց ճաշակի մը յայտարար նշաններ են , անանկ ալ գեղարուեստական ճիւղերու մէջ ներդաշնակութեան բացակայութիւնը ճաշակի թերութեան եւ կամ տգիտութեան ապացոյց է :

Երաժշտութեան մէջ ձայներու ներդաշնակութիւնը՝ անոնց ալիքներուն իրարու հետ ունեցած յարմարութեան մէջ կը կայանայ . ձայներու թըրթըռումները եթէ հետեւեալ համեմատութեամբ ըլլան աւելի ներդաշնակ եւ Խոսքաւոր կը հընչեն . այսինքն , 16 : 20 : 24 : 32 (տօ , մի , սօլ , տօ) կամ 12 : 16 : 20 : 24 : Սակայն եթէ 12 : 16 : 18 (սօլ , տօ , ը) կամ 12 : 15 : 16 : (սօլ , սի , տօ) համեմատութեամբ կարգադրուին , աններդաշնակ եւ Խոսքաւոր կ'ըլլան : Քառաձայն եղանակով (պսսօ , թէնօր , ալթօ , սօփրանօ) երգուած երգեր միեւնոյն սկզբունքին վրայ յօրինուած են : Տարբեր եղանակներ արտադրող երաժշտական գործիքներու ներդաշնակ խաղերու արտադրութիւնը միեւնոյն սկզբունքին կը հնազանդի :

Աչքը կը չլսնայ գոյներու աստիճանէն եւ ներդաշնակութենէն : Լոյսը՝ գոյներ արտադրող գօրութիւն մըն է . ան զանազան գոյներու լրումն է : Աչքերը չլացնող ամենազօրաւոր գոյնը կարմիրն է : Նուրբ գոյները հետեւեալ կերպով կը դասակարգուին . նարնջագոյն , դեղին , կանաչ , երկնագոյն եւ լեղակազոյն : Ասոնց մէջ կը գտնուին նաեւ բաց եւ մութ աստիճանի գոյներ եւ եթէ իրարու բաղադրութենէն յառաջ եկածներն ալ համարուին , 300է աւելի տեսակներ կրնան պարզուիլ մեր աչքերուն առջեւ : Գոյնի զանազանութիւնը ձայնի զանազանութեան չափ կարեւոր եւ հաճելի է : Բաց կանաչը լեղակազոյնի հետ , կամ ծիրանին կանաչի հետ հիանալի երեւոյթ մը կը պարզեն :

Գոյներու փայլունութիւնը եւ ներդաշնակութիւնը միակ ընտրելի կէտերն են հազարաւոր ծաղիկներու , միջատներու , թիթեռնիկներու եւ թռչուններու գեղեցկութիւնը կազմող պայմաններուն մէջ :

Անասնական աշխարհը թողլով՝ երբ բանական աշխարհը կ'անցնինք , հոն ալ պիտի գտնենք ներդաշնակութիւնը իր տարբեր եղանակներովը : Խարտեաչ դէմք կրողներու մազերը եւ աչքերը սեւ կ'ըլլան : Բաց դիմագծի հետ ընդհանրապէս կ'ընկերանան բաց գոյնով աչքեր եւ մազեր :

(Շաբուապէս)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

Սիրելի է ինձ յաւալ թէ Աւետիքի Պատուարժան Խմբագրութիւնը պիտի բարեհաճի թոյլ տալ ինձ որ անոր էջերու մէջ դրեմ , քաղաքիս մէջ այս օրերս բացուած աշխարհահանդէսի մասին , լստահ լինելով թէ անոր վրայով լսելը շատ հետաքրքրական պիտի լինի :

Ձեզ գրուած իմ այս նամակիս մէջ պիտի խօսակցիմ ձեզ հետ վերջին աստիճան ընտանեկան ոճով , զգուշանալով գործածելէ խրթին բառեր եւ դժուարահասկնալի բացատրութիւններ , եթէ հարկ լինի , պիտի գործածեմ հինգ բառ փոխանակ մէկի , որպէս զի հասկնալի լինիմ :

Ասկէ 100 տարի առաջ Մեծն Նաբոլէոն Պոնափարթ Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ գտնուող եւ Ֆրանսայի ստացուած եղող ընդարձակ երկիր մը , որ Լուիզիանա կը կոչուէր , ծախեց Ամերիկացիներուն : Ահա այս առուծախսի հարիւրերորդ տարեդարձ տօնելու համար է որ բացուած է Սէյնթ Լուիսի հիմակուան արուեստահանդէսն : Ասկէ առաջ աշխարհիս մէջ բացուած են , կարծեմ չորս մեծ միջազգային աշխարհահանդէսներ . երկուք Ամերիկայի Ֆիլադելֆիա եւ Շիքագօ քաղաքներու մէջ եւ մնացած երկուքն ալ Ֆրանսայի մայրաքաղաք Փարիզի մէջ : Այն որ հիմա ունինք քաղաքիս մէջ՝ հինգերորդն է :

Գեպէն . Արուեստահանդէսի գրաւած զեւեի վրայ նախ ջանանք ձեզ դադափար մը տալ : Անիկա երկու մղոն երկայն եւ մի մղոն լայն է . այսինքն՝ օովորական քաղաքածրով մի ժամ կը տեւէ անոր երկայնութեան վրայ քալելը : Այս գետին չրջապատուած է երկաթեայ բարձր ճաղերով : Ներսը մտնելու համար կան յատուկ դուռներ , որոնցմէ ներս անցնել կարենալու համար պէտք է վճարեա 12 դր : Տասներկու հազար բնակիչ ունեցող քաղաք մը , եթէ կարելի լինէր զայն տեղափոխել , շատ դիւրաւ պիտի կրնար զետեղուիլ այս ճաղերէն ներսը , իր շէնքերով եւ փողոցներով մէկտեղ : Հաշիւ եղած է թէ այս աշխարհահանդէսն երկու անգամէն մինչեւ քսանեւէհինգ անգամ աւելի մեծ է մինչեւ հիմա եղած ոեւէ մեծ ու փոքր աշխարհահանդէսներէն :

Բացման օր . Ապրիլ 31ին բացուեցաւ այս մեծ աշխարհահանդէսը : Անկատար մնացած բաներ լմնցնելու համար , բացման նախընթաց քանի մը օրեր 30,000ի մօտ գործաւորներ գործեցին գիշեր ու ցօրեկ : Ապրիլի վերջերը ամէն օր տեղացող

հեղեղանման անձրեւներ պատճառեցին մի տեսակ գործադուլ եւ հետեւաբար գործերու յետաձգում։ Բնութեան յարուցած այս արգելքի առջեւ տեղի չտալու համար էր որ գործաւորներու բանակ մը հարկ եղաւ աշխատեցնել։ Աննման Ապրիլ 28, 29 եւ 30 օրերուն, որոնք մեզ տուին յորդառատ անձրեւներ, Ապրիլ 31ն էր գարնանային նախանձելի օր մը, երկինք՝ ջեր ու պայծառ եւ օդն զով ու կազդուրիչ։ Առաւօտ կանուխ վեր ելանք, ամուսինս սկսաւ եփթուիս ընել, կէսօրուան եւ իրիկուան ճաշերնիս պատրաստելու եւ հետեւինս տանելու համար։ Չաւակներս ուլերու պէս կը ցաթկէին սենեկի մէջ ուրախութենէ, կը ճուային, մայրերնուն արգելք կ'ըլլային, կոնակս կ'ելլէին, մօրուքիս ու պեխերուս հետ կը խաղային։ Ի զուր էր ջանալ զանոնք պաղարիւն ընել եւ ուստի խոհեմութիւն սեպեցի տեղի տալ եւ թողուլ որ պօռան, խնդան, վազեն եւ ինձ հետ խաղան որչափ որ կ'ուզեն։ Մս ինքս ալ դարձայ 43 տարեկան պզտիկ տղայ մը եւ բոլորովին համակերպեցայ անոնց։ Ստամբուլի համար պէտք եղած պատրաստութիւններ տեսնուելէ յետոյ, տունէն դուրս ելանք։ Բայց սա խնդիր ծագեցաւ թէ պիտի կրօնայինք երկկտրական կառքերու մէջ տեղ մը զբոսնել, եթէ ոչ՝ նստելու, գոնէ ոտքի վրայ կայնելու համար։ Իրաւ է որ հարիւրաւոր կառքեր կ'երթեւեկէին դէպ ի արուեստահանդէսն։ Սակայն այնչափ մեծ էր երթացողներու բազմութիւնն, որ ես բնաւ յոյս չունէի թէ պիտի կրնայինք ոտքի տեղ գտնել կառքերու մէջ։ Ուստի առաջարկեցի որ քաշենք։ Մեր տունէն մինչեւ արուեստահանդէսն երեք քառորդ ժամ է։ Բայց ամուսինս կարծեց թէ կառքերու մէջ պիտի կրնայինք տեղ գտնել։ Փորձեցինք եւ ինչ մեծ եղաւ զարմանքս եւ ուրախութիւնս, երբ ամէնքս ալ պարապ նստարաններ գտանք անցնող մի կառքի մէջ, որ հասցուց զմեզ փառաւոր արուեստահանդէսի դուռներէն մէկին քով։ Կառքէն դուրս ելլելուս պէս հոգեկան ցնցում մը ունեցայ։ Կը տեսնէի որ քաղաքակրթութիւնը իր ամենագեղեցիկ արդուզարդեր հագած՝ ինձ կը ներկայանար այդ օրը։ Բսաներորդ դար հպարտութեամբ մեզ կը ցուցնէր բոլոր այն ճոխութիւններ, զորս ինքն ժառանգած էր իր նախնիքներէն եւ այն հարստութիւններ, զորս ինքն վաստկած էր իր քրտինքով։ Վճարեցինք մուտք եւ ներսը մտանք։ Բայց չէինք գիտեր ո՛ւր երթալ։ Պահ մը չուարած կայնեցանք։ Կ'ուզէինք չորս կողմն ալ երթալ։ Բայց դժբախտաբար չէինք կրնար նոյն ատեն ամէն տեղն ալ

գտնուիլ։ զի չէինք ամենուրեք, ինչ որ շատ փափաքելի էր մեզ ըլլալ։ Բսան բոլորէի չափ պտըտելէ յետոյ համոզուեցանք թէ, ամէն բան գոհացուցիչ կերպով տեսնել կարենալու համար, այցելելու ենք ամէնէն քիչ երկու շաբաթ մի անգամ։

Երկաթեայ ճաղերէն ներսը տեսանք մարդոց, կնիկներու եւ մանուկներու մի այն տեսակ բազմութիւն, որու նման բնաւ մեր կեանքի մէջ տեսած չէինք։ Մարդկային էակներ էին կարծես դնայուն ծառերու ահագին անտառ մը։ Հոս թող ներուի մեզ մեր նիւթէն մի քիչ շեղելով ընել դիտողութիւն մը քաղաքավարութեան մասին։ Ամերիկացիներու բարուց մէջ եթէ կան բաներ, զորս կը տիրեմ հոգւով, մտքով եւ օրտով, այդ բաներէն մին է անոնց օրինակելի քաղաքավարութիւնը։ Այդ օրուան մեծ բազմութիւն կարծես թէ ունէր մի գլուխ, որոյ մէջ աչքի զարնելու չափ նշանաւոր տեղ մը կը գրաւէր քաղաքավարութիւն։ Հոն կային անտարակոյս ամէն գոյնէ եւ ամէն խաւէ անձինք, դատարարակեալը եւ անդատարակը, Քրիստոնեայն եւ անկրօնն, արքեպիսկոպոս եւ ժողովայն, չափահասն եւ անչափահասն, միլիոնատէրն եւ անկուտին եւ այլն։ Ասոնք ամենք, թէեւ այլապէս աննման եւ խառնիճաղանձ, բայց քաղաքավարութեամբ էին նոյն եւ նման(*), Հոն կային աւելի քան 200,000 անձինք։ Բայց չպատահեցաւ ոչ մի կոիւ, կոշտութիւն կամ անկարգութիւն։

Բայց ինչ որ կ'ուզեմ ձեր մտաց վրայ խորապէս տպաւորել՝ է սա թէ մէկ մը որ չուրի քաղաքավարութիւն՝ է կէս մարդ։ Ոչ ոք կ'ուզէ կէս մարդ ապրիլ ընկերութեան մէջ։ Բայց այս է արդեամբ անոր դիրք, որ չէ քաղաքավար։ Անիկա չյարգուիր եւ չնկատուիր, այլ կը զրկուի շատ մը ընկերական առանձնաշնորհութիւններէ։ Ահա այս է վարձ անքաղաքավարութեան։ Եթէ հարուստ չես, ներելի է։ Եթէ առողջ չես, ներելի է։ Եթէ դէմքով գեղեցիկ չես, ներելի է։ Բայց եթէ անքաղաքավար ես, ներելի չէ։ զի ամէն մարդ կրնայ քաղաքավար ըլլալ, եթէ ուզէ։ Գաղաքավարութիւն ուրիշ բան մը չէ, եթէ ոչ ընել ազնուագոյն դործ ազնուագոյն կերպով։ Ո՛վ չկրնար դայո ընել։ Անասուններ մինչեւ անգամ չափով մը կրնան քաղաքավար լինիլ։ Բարեկամ մը անգամ ինձ կը պատմէր թէ օր մը, երբ փողոցի մէջէն կ'անցնէր, կառքի մը լծուած ձի մը, որ չունէր կառավար, իր ետեւէն կու գար։ Ձին հասաւ մարդուն եւ սկսան քով քովի քալել։

(*) Ամենու վրայ ալ կը փայլէր ու կը բուրէր այս սիրուն ծաղիկ։

Հասան տեղ մը ուսկից ձին եւ մարդ ի միասին չէին կրնար անցնիլ։ Ձին կայնեցաւ եւ սպասեց մինչեւ որ մարդն անցաւ եւ ապա ինքն անցաւ։ Մարդն սաստիկ զարմացած էր եւ կ'ըսէր. «Եթէ ես ուրիշ մարդու մը հետ քալած լինէի, պիտի չընէի անոր ինչ որ ձին ըրաւ ինձ։ Ախպար, այս երկրի անասուններն անգամ քաղաքավար են ւս Շատեր կան, որոնք քաղաքավար են ազնիւ գործ մը ընելու մէջ, բայց չեն քաղաքավար այդ ազնիւ գործ ազնուագոյն կերպով ընելու մէջ։ Միտքս բացատրեմ ձեզ միջադէպով մը։ Նիւ Եորքի մի փողոցէն օր մը անցած Ժամանակս, տեսայ թէ տիկին մը չգիտնալով ծրար մը ձգեց գետին։ Մարդ մը, որ անոր ետեւէն կը քայլէր, վերցունք ծրարը գետնէն եւ ես անկասկած էի թէ պիտի պահէր զայն։ Բայց ինչ մեծ եղաւ զարմանքս, երբ տեսայ թէ հանդարտօրէն քայլեց եւ հասնելով կնոջ քով՝ կամաց ձայնով ըսաւ. «Տիկին, ներեցէ՛ք, կարծեմ այս ծրարն ձեզ կը վերաբերի»։ Եթէ մարդն ինձ ծանօթ լինէր, պիտի երթայի համարելէի անոր ճակատ, իւր ուղղամտութեան եւ քաղաքավարութեան համար։ Կը խոստովանիմ թէ եթէ ես գտնայի այդ ծրարն, պիտի դեռ կնոջ չհասած՝ պօռայի։ «Տիկին, տիկին, ծրար մը ձգեցիք գետին»։ Մըրը կնոջ տալազնիւ գործ մը պիտի լինէր, բայց ոչ թէ ազնուագոյն կերպով կատարուած։

ԵՐԿՈՒ ՀԱՅ ԵՐԶԱՆԱԻԱՐՏՆԵՐ

Ենլ Համալսարանին անցեալ տարուան յառաջագէտ Հայ շրջանաւարտներուն վրայ կ'աւելնան ուրիշ երկուք ալ, Պրն. Ենովք Յ. Գուլումեան, բնիկ Խարբերդի իջմէ գիւղէն եւ Եփրատ գոյէճի սաներէն, եւ Պր. Ռուբէն Էփտէրեան Մարսուանցի եւ Մարսուանի գոյէճի սաներէն։ Ասոնք երկուքն ալ Bachelor of Philosophy տիպոգոսին արժանանալու պատիւն ունեցան։ Պրն. Ենովք ամբողջ երկու տարի իւր դասերուն մէջ արտասովոր յառաջադիմութիւն մը ցոյց տալուն համար մասնաւոր honor մ'ալ առաւ իրաւամբ։ Իր ճիւղը Քիմիա-բանութիւն էր։ Շատ ուրախալի է տեսնել որ մեր զաւակները նախանձելի դիրք կը բռնեն օտար զբաղօրոցներու մէջ։ Այս ընթացաւարտ բարեկամներու ծնողաց մեր խորին խնդակցութիւն կը խրկենք Աւետիքէի միջոցաւ։

Պրն. Ենովք Թերեւս Պարսկաստան երթայ իր բեւ ուսուցիչ, եթէ միսիոնարաց հետ համաձայնութեան մը գայ։

Նիւ Հէյլըն, Յուլիս 30, 1904

ՆՈՒՒՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Աւետիքէի մէջ դրուած մեր վերջին տեղեկագրէն ետքը Ամերիկեան Աստուածաշնչի Ընկերութեան հետեւեալ նուէրները շնորհուած են Սբ. Գրոց տարածման գործին համար։

Կ. պոլիս, բարեկամ մը 200
Միլիոն Գալիպոլիս 660

Կ. պոլիս	Հայ Աւետ. եկեղեցի	324
»	Պայպըլ Հաուսի Ժողովրդէն անհատ մը	324
Էնկիւրիւ, Աւետ. եկեղեցի		160
Սթանոլ, »	»	80
Աֆիոն Գարահիսար, Տէր եւ Տիկին Վեր. Երանեան		108
Չոգմէրգմէն, Աւետ. եկեղեցի		35
Էօզիւրիւ, »	»	50
Կարսպոզար, բարեկամներ		69½
Հաճըն, (Չրդ) Աւետ. եկեղեցի		40
Անթապ, Չընուշեան		40
Մարսուան, Աւետ. եկեղեցի		92
Սիմ Հաճիքէօյ, Ե. Բ. Ը.		60
»	Յ. Փաթեան	10
Կեսարիա, Ն. Հաճէթեան		40
»	Սըվասեան	160
»	Գալուստեան	40
»	Բարեկամ մը	7
»	Ս. Զուրեան	5
»	Մ. Չամբէրթեան	10
»	Ե. Բ. Ը.	118
Մուսնուսուն, Աւետ. եկեղեցի		30
Պուրուսգըլա, բարեկամներ		14½
Թէրզիլի, »	»	25
Էվէրէկ, Աւետ. եկեղեցի		34½
Ուրֆա, »	»	131
Մարաշ, Անկիլեան Հայ եկեղեցի		60
Ֆիլիպէ, Աւետ. եկեղեցի		265

3,192½

Աստուածաշնչի Ընկերութիւնը շատ ուրախ է եկեղեցիներու եւ անհատներու սոյն հոգածութեան համար, եւ կը յուսայ թէ Սբ. Գիրքը ամէնուն ձեռքը հասնելու ձեռնարկին մէջ իր հետ գործակցիլ ուզողներու շրջանակը պիտի ընդարձակի տակաւ տակաւ։

Մ. ԳՅՆ

Գործակալ Աստուածաշնչի Ընկերութեան

Պայպըլ Հաուս, Յուլ. 1, 1904

ԱԶԴԵՐ

Կ. պոլսոյ Հայ Աւետ. եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը կը ծանուցանէ թէ յառաջիկայ Հորեքշաբթի օրէն սկսելով ամէն Հորեքշաբթի կէսօրէն կէս Ժամ ետքը Պայպըլ Հաուսի մատարան մէջ աղօթքի Ժողով տեղի պիտի ունենայ։ Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր եղբայրները եւ քոյրերը որ ներկայ գտնուին այս Ժողովներուն։

ՈՒՂԵՑՈՅՑ ՍՈՒՐԲ ԳԻՐԲ ԸՆԹԵՐՑՈՂԱՅ

Պարտադրեց Գ. Պաղտատեան

Պատկերազարդ հատոր մ'է, որ օգտակար եւ ամփոփ ծանօթութիւններ կը պարունակէ Սուրբ Գրոց վրայ։ Ամէնուն յանձնարարելի գիրք մը։ Գին 5 դր։

Վաճառման կեդրոնատեղիք. Յ. Մաթթէոսեան վաճառատունը, Պայպըլ Հաուս, Կ. պոլիս եւ հեղինակին քով, Պրուսա։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

Մայրաքաղաք . Իտալական ղեկավարության պահանջները չորեքշաբթի Տարտանել գնաց ընդ առաջ Իտալական նորընտիր ղեկավարին , որ կիրակի մայրաքաղաքս կ'սպասուի : — Կայս . հրաման մը կը պատուիրէ երկաթէ կամուրջ շինող Եւրոպական գործարաններէ ճարտարագէտներ բերել եւ անոնց ձեռամբ Գարաքէօյի կամուրջին շինութեան նկարները եւ յատկաձեւերը պատրաստելէ ետեւ նուազուրդի մէջ ամէնէն նպաստաւոր պայմաններ առաջարկողին յանձնել շինութիւնը : — Հայտարարական Բժշկական Վարժարանի դայեակներու ճիւղին դասախօսութիւնները պիտի սկսին Յուլի 7/20ին : — Պատուաստի կանոնագրին համաձայն Պոլսոյ եւ չրջակայից մէջ ունէ գործի համար իւմուխապէր առնելու նպատակով Իմամներու , Մուխթարներու եւ Պատրիարքարաններու դիմում ընող ամէն Իսլամ եւ ոչ-Իսլամ բնակիչներ պատուաստի վկայական ցոյց պիտի տան , ապա թէ ոչ պիտի չկրնան իւմուխապէր ստանալ : Իւմուխապէրին մէջ ալ պիտի նշանակուի «պատուաստի վկայութիւն ունի» պարբերութիւնը : — Հապէշաստանի կայսրը ոսկի չքաղարամներ տուաւ Հապէշ պատուիրակութեան տրամադրութեան ներքեւ գրուած պալատական կառքերու կառապաններուն :

Նահանգներ . Բուսէլիի Պուլկար ժողովրդին որդիներէն ընդունակներ զատուեցան մայրաքաղաքիս պետական վարժարաններուն մէջ ձրիապէս կըրթուելու համար : — Շրջաբերականով ծանուցուեցաւ թէ ամբողջ Թուրքիոյ մէջ արգելուած է Բուսէլիի քը Սուր եւ Սիւսի-քը Փոստա-քը գեղերուն մուտքը եւ գործածութիւնը : — Պաղտատի երկաթուղիին վայրաշարժը Գոնեա-էրէյլիի գծին վրայ փորձուած եւ ժամը 120 հազարամետրի արագութիւն ցոյց տուած է : — Ամէն տարի Մայիս 2ին տօնավաճառ պիտի ըլլայ Չորուսի մէջ եւ 15 օր պիտի տեւէ : — Մուսանիոյ կողմերը հաստատուած Բուսնուլցիի գաղթականներու գիւղը Օրխանիէ կոչուեցաւ : — Հիճազի երկաթուղիին շինութիւնը փութով աւարտելու համար հրամայուեցաւ Մետինէի կողմէն ալ շինութեան ձեռնարկել : Ուստի ձեռնհաս ճարտարագէտներ պիտի ղրկուին հոն : — Պուլկար քանի մը նշանաւոր աւազակներ ձերբակալուեցան : — Աւելի քան երկու տարիէ ի վեր փախած Պուլկարներ պիտի չօգտուին վերադարձողներու շնորհուած պայմանաժամուն երկարումէն :

Այլ-այլ . Կայս . հրամանի մը համաձայն , Օսմ . ծովառմարակիրներու եւ ծովառմարակիր հալածողներու մէջ ծառայելու համար Անդղիացի եւ Ամերիկացի 30 մեքենավար պիտի վարձուին իբրեւ ուսուցիչ : Առայժմ Արմաթրոնկի գործարանէն 4 մեքենավար պիտի բերուին , որոնց երկուքը Ալէքսի-եւ Աֆէլ-աք ծովառմարահալածներուն մէջ պիտի ծառայեն : — Թէմպէքիի ընկերութիւնը իր վերջին տարեշրջանը , որ 12րդն է , 17,138.44 ոսկիի գումար հասնող մը փակած է ընդդէմ նախօրէ տարեշրջանի 12,161.48 ոսկիին : Վաճառումն ալ եղած է 1,451,377 հազարակրամ ընդդէմ նախօրէ տարեշրջանի 1,399,902 հազարակրամին : — Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ թղթատարական պայմանագիր մը կնքելու համար Պուլկարիոյ թղթատարական տնօրէնը մայրաքաղաքս եկած է : — Այն տեղերը , ուր բաւական թուով դպրոց կը գտնուի , կրթական նախարարութեան սեփական գետիկները որոշուած է ծախել եւ արդիւնքովը նոյն դպրոցներուն յատուկ կալուածներ գնել , կամ եթէ գետիկները շատ յարգի են , անոնց վրայ կրթական նախարարութեան անունով կալուածներ կանգնել եւ վարձու տալ : — Լէւլէ-Զէրէ-Թուրքիոյ մէջ հիմնուած եւ հիմնելի արհեստագործական վարժարաններուն վրայ խօսելով կ'ըսէ թէ օգտակար պիտի ըլլայ այդ հաստատութիւններուն մէջ երկաթուղիի պաշտօնէութիւն ալ հասցնել եւ կը գովէ արհեստներու մէջ Օսմանցիներու յառաջդիմելու արտակարգ յարմարութիւնը : — Աղեքսանդրիոյ խառն եւ բնիկ դատարաններուն միջեւ անհամաձայնութիւն մը ծագեցաւ բախտախաղի մասին : Խառն վերաքննիչ ատենանր յայտարարեց թէ «Փոքեր» չկրնար բախտախաղ համարուիլ , վասն զի ճարտարութիւն եւ մասնաւոր հաշիւ կը պահանջէ : Բնիկ վերաքննիչ ատենանր ալ հակառակ որոշում տուաւ եւ վճարք եկ ատենանր զայն վաւերացուց , նկատելով թէ , խաղացողին ճարտարութիւնը ինչ ալ ըլլայ , արդիւնքը մանաւանդ բախտէ կախում ունի : — Ելեւմտական նախարարութիւնը , նկատելով թէ վաճառականութեան համար իրենց ծննդավայրէն ուրիշ քաղաք գացողներ կ'արձանագրուին տեղային ստիկանութեան կողմէ եւ իրենց առեւտրական կամ ալ զբաղման համար թէմէթթիւի տուրք կը վճարեն , որոշեց այդ զանձնութիւն ատիթով քննութիւն կատարել թէ անոնք իրենց ծննդավայրին մէջ զինուորական տուրքի ենթակայ են թէ ոչ , թէմէթթիւի տուրքի ենթակայ չեղողներուն համար ալ քննութիւն կատարել ոչ-քննիկներու տուրքին արձանագրութիւններուն համաձայն , որ կը գտնուի տեղային օստիկանութեան քով եւ

ըստ այնմ զարժանն ի գործ դնել : — Կայս. հրամանի մը համաձայն, մասնաւոր յանձնաժողով մը իզմիտ գնաց եւ տեղ մը որոշեց նաւերու նորոգութեան յատուկ մեծ աւազանի մը շինութեան համար : Սակայն, նկատելով թէ քարէ մեծ աւազանի մը շինութիւնը մեծամեծ ծախքի պատճառ պիտի ըլլայ եւ երկար ժամանակի կարօտ է, որոշուեցաւ Եւրոպայէ շարժուն աւազան մը բերել տալ 15,000 տակառաջալինոց զրահաւորներու եւ յաճախելու նորոգման համար : — Դրոշմաթղթի նոր կանոնագրին 48րդ յօդուածին համաձայն, լրագիրներու մէջ մէկ անգամ հրատարակելի ծանուցումներու բնագիրը 1 դահնոց դրոշմաթուղթ կրելու է, մինչեւ 10 անգամ հրատարակելներունը 2, մինչեւ 20 անգամ հրատարակելներունը 3, մինչեւ 50 անգամ հրատարակելներունը 5 եւ աւելի անգամներ հրատարակելներունը 20 :

Բողոք. Ժող. Յուլ. 1էն 3՝ Ամերիկայի Հայ Աւետեկեղեցիներու հոգեւոր պաշտօնեաներուն տարեկան ժողովը գումարեցաւ Ուսթըր քաղաքին մէջ : — Պարտիզակի Բարձր. Վարժարանի տնօրէնութիւնը շնորհակալութիւն յայտնեց Բողոքականներու Ազգապետ Վսեմ. Յակոբ էֆ. Պոյաճեանի, Պատրիարք Հօր եւ ուրիշ պաշտօնական մարմիններու, որոնք նոյն հաստատութեան կէս յորեկեանի հանդէսին ներկայացուցիչ զրկեցին :

Հայ Լուս. Ժող. Պատրիարք Հայրը Բերայէ կառքով անցնելու միջոցին արկածի մը պատահեցաւ : Կառքին ձիերը դիմացէն եկող ուրիշ կառքի մը ձիերուն զարնուեցան : Պատրիարք Հայրը, թէպէտ կառքէն վար ինկաւ, բարեբաղդաբար ոեւէ վնաս չկրեց : Անցեալ շաբթու Յրանսայի ազգային տօնին օրը Պատրիարք Հայրը շնորհաւորութեան համար երկու պատուիրակ զրկեց Յրանսական դեսպանատունը : Դեսպանատան գործակալտարն ալ շաբաթ Պատրիարք Հօր տունն երթալով շնորհակալութիւն յայտնեց : — Հալէպ-Այնթապի առաջնորդ Տ. Կարապետ Վրդ. Տէր Կարապետեանի պաշտօնը վաւերացնող Պէրաթը Պատրիարքարան զրկուեցաւ : — Գէորգ էֆ. Ասլանեան, որ Երուսաղէմի վանքին դրամական կացութիւնը քննելու համար Պատրիարքարանի կողմէ պատուիրակ կարգուած էր, այդ պաշտօնէն հրաժարելով մեկնեցաւ Երուսաղէմէ :

Կաթոլիկ Ժող. Մայրաքաղաքս գտնուող 16 եպիսկոպոսները անցեալ կիրակի Պատրիարքարանին մէջ գումարուելով Կ. Պատրիարքի ընտրական գործողութեան նախապատրաստութիւններով զբաղեցան : Այս եպիսկոպոսներուն եւ Ատանայի եպիս-

կոպոսին անունը կրող ընտրելիներու ցուցակ մը պատրաստուեցաւ եւ Դատական ու կրօնական գործերու նախարարութեան մատուցուեցաւ : Այդ ցուցակը Պատրիարքարանի Խառն Ժողովին պիտի վերադարձուի եւ յետոյ անոր վրայէն Պատրիարքական ընտրելիի համար հնգանուն ցանկ մը պիտի պատրաստուի :

Յոյ. Ժող. Յայտնի է թէ Յոյներու Պատրիարքարանին եւ Յունաստանի Սինոդին միջեւ բանակցութիւն տեղի կ'ունենայ տոմարի փոփոխութեան խնդրի մը համար : Յոյն Պատրիարքը վերջերս յայտարարեց թէ հին տոմարն ալ, նոր տոմարն ալ թերութեանէ զերծ չեն : Ուստի եւ յանձնարարեց ամբողջովին նոր ու կատարեալ տոմար մը որդեգրել : — 1319 Մարտի սկիզբէն ի վեր մարդահամարի տոմարներուն մէջ չարձանագրուած Յոյն Իզմիրցիներէն գանձելի 3,000 ոսկիի տուգանքը շնորհուեցաւ Կայս. հրամանով : — Հէյպէլիի աստուածաբանական վարժարանէն 12 աշակերտ չըջանաւարտի վկայական առին : Հանդէսին ներկայ գտնուեցան Յոյն Պատրիարքը, Յունական դեսպանը եւ Մոնթենեկրօի դեսպանատան գործակալտարը :

Աւետարան հրատարակ. Թուիս 16 (Ն. Տ.) 0. Ո. 100	
Տրեւի, քաղ. փր. Եւթար, կենդիւնար, դահ. Անատոլու կարծր 34-34 Թրիէսթէ 90	
» ընտիր 38 Ռուսական 78	
Ալեք. պարկը, դահ. Սուրճ 100 քաջ 52-61 ոսկի Տեղային կիրքա 78 Բէլի, պարկը, դահ. Անատոլու գըրմա 65-71 Եգիպտական 80-81 Օսմասա 91-95 Անդղիական 96 Մարսիլիա 60-70 Րիզոն Փրանք 421	
Գրի, քաղ. փր. Զափոնկնի կեղծ 130	
Անատոլու Ա. 241 դահ.	
» Բ. 221-23 Բաթէ, քաղ. 7	
» Գ. 211 Ատանա 7	
Եգիպտոս, քաղ. 78 Ալեք. Գարահի-Մարմարա 25 սար, Պալքէսի 98-100	
Իզմիտ 241 Լաթիա 90-95	
Թիֆլիս, » դահ. Սեւ Մով, 100ը 90-95	
Էնկիւրի, Եոզղատ 15-151 Սէլանիկ » 160-165	
Բուրք, քաղ. դահ. Պուլկար »	
Անատոլու գըրմա 6 Կնէլ քաղ. փր. 80-81	
Բուրք, գոյգ թիթեղ Սեւ »	
Ռուս. Պոլսոյ համար 25 Անատոլու	
Արտածման համար 22 Պալքէսի	

Դրամական. Թուիս 8/24	
Օսմ. Միաց. Օ. Ո. 92.16 Րուս. Երկթղ. Փր. 120.50	
Մէճիսիյէ 108 02 Նաբոլէոն 87 06	
Մէթալիք 103 30 Գրիմից 51 05	
Մանր արծաթ 104 10 Անգլ. ոսկի 109.30	
Ռուսիոյ բոլ 89 20 Մանէթ 8 61	

ԱՐՏԱՔԻՆ

Պատերազմը . Բայփինկի առումէն առաջ տեղի ունեցած ճակատամարտը անցեալ շաբթուան լուրերով ցուցուածին չափ կարեւոր չէ եղած : Գործողութեան վրայ առնուած լուրերը , կ'ըսէ Սթանֆորդ , Վերհաստատեն մեր տպաւորութիւնները թէ Ռուսերը զօրաւոր վերջապահներ ունէին Բայփինկի շուրջ տեղի ունեցած կռիւներուն մէջ եւ թէ խիստ լու գործածեցին զանոնք , մասնաւորապէս թնդանօթածիղները : Բայց այս կարծիքն հիմնուած է ճակատամարտի Ռուսական տեղեկագրին վրայ , որու համաձայն Վայփինկի վրայ արշաւանքին մէջ ճափոնական կորուստները ահագին եղած էին , մասնաւորապէս զհատին այն կէտին վրայ , ուր ջուրը ծանծաղ է եւ ուր ստիպուեցան անոնք կանգ առնել : Սակայն Ջոր. Օքու կը տեղեկագրէ թէ իր բանակը Յուլ. 3էն 7՝ Բայփինկի առման յարակից կռիւներուն մէջ 24 մարդ միայն կորսնցուցած է , որոնց 4ը միայն մեռել : Յուլ. 8, 9ի կորուստներն էին , կ'ըսէ , իբր 150 : Բայփինկ երկաթուղիին վրայ չէ , այլ միայն 5 հազարամեթր հեռու , եւ իր առումը կարեւորութիւն ունի ճափոնցիներուն : Աբ. Փեթըրսպուրկէ կը հաղորդուի թէ ճափոնցիները գրաւած են զՆիու Չուանկ կամ մանաւանդ զԵինքո , Նիու Չուանկին աւազանգիստը , վասն զի բուն քաղաքը 45 մղոն հեռու է ծովէն , Նիու Չուանկի վրայ թերթերու կողմէ հաղորդուածները Եինքոի կը վերաբերին : Եինքոէ կ'ելլէ երկաթուղիի այն մասնաձիւղը , որ խարպինէ Փորթ Արթըրը երկարող զլիւսաւոր գծին կը միանայ ի Թաչիւս , որ Բայփինկէ 27 հազարամեթր հեռու է : Կ'ըսուի թէ զԵինքո գրաւող զինուորները փոխադրանաւերով հանուեցան ցամաք , եւ հաւանօրէն Մուլակալ Թօկօի նաւատորմին մէկ մասը կը պաշտպանէր զանոնք : Ռուսերը մեծ պատրաստութիւն տեսան Թաչիւսի պաշտպանութեան համար , եւ կը կարծուէր որ յաջորդ մեծ ճակատամարտը հոն տեղի պիտի ունենայ : Սակայն Սթանֆորդի զինուորական թղթակիցը անցեալ շաբթուաւ , (Թաչիւսի) զիրքին արեւելեան կողմ , որու դէմ յայտնի է թէ կ'արշաւէ Ջոր. Նոթըրի բանակը , այնքան անպաշտպան է որ երկար դիմադրութիւն չենք սպասեր այդ կողմը : Ամենայն հաւանականութեամբ կ'ուզուի միայն սքողել կուտակուած պաշարներու այլուր փոխադրումը , մինչ բուն բանակը դէպ հիւսիս կը քալէ փութով , իմանալով որ Մուգտէնի մօտ ճափոնական հեծելազօրք երեւցած է : Հաւանօրէն ուղիղ է այս կար-

ծիքը , վասն զի Լոնտոնէ կը հեռագրուի թէ քանի մը ընդհարումներ եղած են Թաչիւսի մօտ եւ թէ Ջոր. Օքուի բանակը ամուր դիրքեր գրաւած է անոր մօտերը : Ռուս Ջոր. Սախարովի ալ հեռագրին համաձայն ճափոնական չորս զօրաբաժիններ Հայչէնկի Ռուս բանակին վրայ քալեցին եւ Ռուս վերջապահները առանց կռուելու նահանջեցին , վաշտ մը թողլով ի Հայչէնկ որպէս զի ճափոնցիներու յառաջխաղացման ընդդիման : Սակայն եթէ ճափոնցիները Հայչէնկի մէջ են , որ Թաչիւսէ 30 կամ աւելի հազարամեթր հեռու է դէպ հիւսիս , վերջին քաղաքն առած ըլլալու են , կամ եթէ դեռ Ռուսական ոյժ կայ հոն , զինուորական խարիսխին հետ իր հաղորդակցութիւնը խզուած է : Ջոր. Բուրոփաթքին կը տեղեկագրէ թէ ամսոյս 17ին մեծ ճակատամարտ մը տեղի ունեցաւ Ջոր. Բէլլըրի մարդոց եւ ճափոնցիներու ստուարագոյն ոյժի մը միջեւ : Ծակատամարտը տեւեց 15 ժամ եւ Ռուսերը 1,000 մարդ կորսնցուցին : Մոթիէնլինկի կիրճին մէջ ճափոնցի պահակներու կայանի մը վրայ եղած Ռուսական յարձակումը , զոր անցեալ շաբթուա ծանուցինք , արիւնըռուլա գործ մ'էր , թէպէտ կռուող զօրաց թիւը փոքր էր : Ռուսերը գիշերայն յարձակեցան ճափոնցիներուն վրայ եւ ճափոնցիները կիսով հագուած խոյացան որ խրամները պաշտպանեն : Սուինի բուն կռիւ մը տեղի ունեցաւ մինչեւ որ ճափոնցիներուն օգնութիւն հասաւ եւ Ռուսերը ետ քալուեցան 53 մեռելու 47 վիրաւոր թողլով : Կիրակի Ռուսերը զարձեալ յարձակեցան երկու կիսաբաժնով , բայց ետ մղուեցան : Այս է Ջոր. Բէլլըրի մարդոց վերը յիշուած կռիւը , որ կիրճին հիւսիսակողմը տեղի ունեցաւ : Երկուշաբթի հեռագրուեցաւ թէ Ջոր. Բուրոփաթքին կանոնաւորապէս դէպ ի Մուգտէն կը նահանջէ եւ մեծ խնդիրը սա է թէ արդեօք Ջոր. Բուրոքի կարող պիտի ըլլայ անոր ճամբան կտրել : Լոնտոնէ կը հեռագրուի թէ այդ ձեռնարկին մէջ չէ յաջողած : Բայց Սթանֆորդի զինուորական թղթակիցը քանի մը օր առաջ կարծիք յայտնեց թէ , եթէ կացութիւնը հեռագրաւորութեամբ ցուցուածին պէս է , Ռուսերը վերջին յոյսն ալ կը ցնդի : Հաւանօրէն քանի մը օրէն յայտնի կ'ըլլայ թէ Ռուսերը պիտի յաջողցնեն իրենց նահանջը թէ նոր Սէտան մը կազմած են : Նոյն թղթակիցը իբրեւ անհեղեղ լուր կը հերքէ սա զրոյցը թէ ճափոնցիները Յուլ. 11ին 30,000 մարդ կորսնցուցին Փորթ Արթըրի վրայ յարձակման մը միջոցին : Ազորնտորֆի ճակատամարտէն հետէ , որ 150 տարի առաջ տեղի ունեցաւ , ոչ մէկ բանակ

կրած է այդպիսի կորուստի մօտեցող կորուստի ճափոնի պաշտօնական տեղեկագիր մը եւս կը հերքէ այս անգին կորստին լուրը : Փորթ Արթւրի պաշարման միջոցին ծովակալ Թոկօի նաւատորմին անցեալ չարթուան անգործութիւնը շատ զարմանալի կը դատուի : Թերեւս անոր մէկ մասը Երնքօ գացող զօրաց կ'ընկերանար , մէկ մասն ալ Վլա-տիվսթոքի նաւաբաժինը փնտոել գացած էր : Որոշ չգիտցուի թէ Ռուսական այդ նաւաբաժինն ո՛ւր կը գտնուի հիմա : Զրոյց կայ թէ ընդհարում մը ունեցած է ծովակալ Քամիմուրայի ճափոնական նաւաբաժինն հետ : Փորթ Արթւրէ գրեթէ լուր չկայ , Թերեւս սա պատճառով որ ճափոնցիները կատարելապէս պաշարած են զայն : Յուլ. 10ի ճա-կատամարտին մէջ Ռուսներու կորուստը կը հաշ-ուուի 1.800 մեռեալ եւ վիրաւոր : ճափոնցի-ները դարձեալ 20.000 զինուոր եւ 50 թնդանօթ հանած են Տայնի :—Նորագոյն լուրերու համաձայն Մոթիէնյիկի մէջ Ռուսներուն կորուստն եղած է 2.000 , իսկ ճափոնցիներունը 300 : Ուրիշ նոր հե-ռագիրներու համաձայն ճափոնցիները կ'աշխատին չրջապատել զՄուգտէն , Զօր. Ոքու կը քալէ Հայ-չէնկի վրայ եւ ճափոնցիները կարեւոր դիրք մը գրաւած են Փորթ Արթւրի մօտ : Վլատիվսթո-քի նաւաբաժինը ճափոնական չոգենաւ մը կե-ցուց եւ յետոյ արձակեց : ճափոնական թնդանօ-թակիրներու տորմըղի մը կը հալածէ Ռուսական նաւախումբը : Ռուսները Բրիտանական Մալթա չոգենաւը բռնեցին Կարմիր Մովուն մէջ , ըսելով թէ պատերազմական արգելումը նիւթ կը փո-խադրէ : Մեծ Բրիտանիոյ նախարարութիւնը ըս-ղոքեց ի Սը. Փեթըրսպուրկ : Մալթայի մէջ գտ-նուած ռազմանիւթը Օայրագոյն Արեւելքի Անգ-ղիական նաւաբաժինին համար էր : Պերլինեան թեր-թեր շատ զայրացած են Ռուս յաճանաւերու կող-մէ Գերման նաւերուն խուզարկուելուն համար : Ռուս Զօր. Րէնէնքամֆ , որ անցեալները վիրաւոր-ուեցաւ ճակատամարտի մը մէջ , Լիտուանի տար-ուած է :

Այլապէս : Անցեալ չարթու Լոնտոնի մէջ իրա-ւարարութեան պայմանագրութիւն մը կնքուեցաւ Մեծ Բրիտանիոյ եւ Գերմանիոյ միջեւ ձեռամբ Լորտ Լէնստաունի եւ Գերմանական դեսպանին : Պայմանագրութիւնը բնութեամբ յարեւմտան է այն պայմանագրութիւններուն , զորոնք Մեծ Բրի-տանիա վերջերս կնքեց Ֆրանսայի , Իտալիոյ եւ Սպանիոյ հետ , իրաւարարութեամբ հարթելու հա-մար օրինական հանգամանք ունեցող կամ դաշ-նագրութիւններու մեկնութեան վերաբերող վէ-ճեր : Գերմանիոյ մէջ մեծ կարեւորութիւն չըն-ծալուի որ ասոր , վասն զի մեծ խնդիրներու չվե-րաբերի : Բայց դարձեալ յարգ ունի , վասն զի կը ցուցնէ թէ երկու պետութիւնները անկեղծու-թեամբ կը փափաքին որչափ հնար է՝ ամէն չփու-մէ խոյս տալ : Նախնայ Յայնսնի կ'ըսէ թէ երկու պետութիւններուն միջեւ վաղուց հետէ կան բա-

րեկամական յարաբերութիւններ , եւ երբ Գերմա-նատեցութիւնը դադրի Մեծ Բրիտանիոյ մէջ , եր-կու ժողովուրդներուն փոխադարձ յարաբերու-թիւնները իրենց կառավարութիւններուն փոխա-դարձ յարաբերութիւններուն պիտի համապատաս-խանեն :—Անգղիացիները Յուլ. 14ին սկսան Լի-սայի վրայ քալել : Կը կարծուի թէ Օգոս. 5ին ա-տենները Թիպէթի այդ նուիրական քաղաքը պի-տի ժամանեն : Արշաւանքին պետ Երնկ'ըզպընտ գնդապետը յայտարարութիւն մը հրատարակեց , որով կը յայտնէ արշաւանքին նպատակը , որ է Թիպէթի կառավարութեան հատուցում պահան-ջել Անգղիական ներկայացուցչին եղած անարգան-քին եւ խաղաղասիրական պատուիրակութեան մը վրայ եղած յարձակման համար : Ամէնուն կ'ազ-դարարէ արգելք չըլլալ այս ձեռնարկին եւ միեւ-նոյն ժամանակ կ'ըսէ թէ Մեծ Բրիտանիա փափաք չունի Թիպէթցիներուն հետ կռուելու կամ անոնց իրաւունքներուն խառնուելու :—Թրանսվալի եր-բեմնի նախագահ Մը. Բրիւլըր անցեալ հինգշաբթի 79 տարեկան մեռաւ ի Քլարէնս (Զուիցերիա) : Այս մահը խոր ցաւ պատճառեց Պօէրներուն , որոնք շատ տեղ ցաւակցութեան որոշումներ տուին : Եւ-րոպական մամուլն այս առիթով համակ դովեստով կը խօսի հաստատամիտ այս ձերուներին վրայ : Մարմի-նը զմռսուած է , զի հանգուցեալին վերջին որոշ փափաքներէն մին էր իր բնավայրին մէջ թաղուիլ , բան մը զոր Բրիտանական կառավարութիւնն ար-տօնեց :—Ֆրանսացի եօթը կամ ութ եպիսկոպոս-ներ , որոնք չստորագրեցին չարտօնուած միաբա-նութիւններու արտաքսման դէմ խմբագրուած ա-ղերսագիր մը , սկսան հաշտ աչքով չդիտուիլ Վա-տիկանի կողմէ : Երկուքը , այսինքն Լավալի եւ Տիթօնի եպիսկոպոսները , հրաւիրուեցան հրաժա-րիլ իրենց պաշտօններէն : Ֆրանսական կառավա-րութիւնն այս տնօրինութիւնը բռնաբարում կը հա-մարի պետութեան եւ Վատիկանի միջեւ կնքուած այն դաշնագրին , որ կը տրամադրէ թէ ոչ մէկ ե-պիսկոպոս կարելի է պաշտօնանկ ընել առանց նա-խագոյն համամտութեան Ֆրանսական կառավա-րութեան եւ Պապին : Ֆրանսական նախարա-րութեան շարաթ օրուան նստին մէջ որոշուեցաւ Վատիկանն հրաւիրել որ յետս կոչէ կարդինալ Վանուչի եւ կարդինալ Մէրի տէլ Վալի կողմէ Լա-վալի եւ Տիթօնի եպիսկոպոսներուն զրկուած նա-մակները , որով եպիսկոպոսները կը հրաւիրուէին հրաժարիլ իրենց պաշտօններէն : Եթէ Վատիկան չհամակերպի , դիւանագիտական ամէն յարաբե-րութիւն անմիջապէս պիտի խզուի եւ Փարիզի Պապական նուիրակն իր անցագրերը պիտի ըն-դունի :

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Ի ՏԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱՅՈՐ ՊՅՈՒՆԱՆ

Յիմնամարտ Եօգուչու Ամերիգան խան